

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**АНГЛОМОВНА КОМП'ЮТЕРНА
ДОКУМЕНТАЦІЯ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА
ПЕРЕКЛАД**

Виконав	студент групи ГФ-313м Панасенко Дмитро Костянтинович
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Керівник	к. філол. н, доцент Г. М. Костенко

Запоріжжя – 2024

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. завідувача кафедри
доц. Н. М. Жукова

«__» грудня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Панасенка Дмитра Костянтиновича

1. Тема кваліфікаційної роботи: АНГЛОМОВНА КОМП'ЮТЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕКЛАД
керівник кваліфікаційної роботи Костенко Ганна Миколаївна, к. філол. н., доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»
затверджені наказом закладу вищої освіти від 9 грудня 2024 р. № 520.

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 20 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані кваліфікаційної роботи: теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників: роботи Л. Васенко та В. Дубічинського, А. Д'якова, Т. Кияка та З. Куделька, М. Зарицького з питань термінології, Н. Дички та О. Гураль, D. Dobrin, M. Markel з технічної документації та вибірка досліджуваних текстів.

4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): 1) розглянути загальні характеристики технічної документації; 2) розкрити лінгвостилістичні чинники текстів технічної документації; 3) розкрити роль інформативного перекладу в сучасному мовознавстві; 4) проаналізувати основні риси комп'ютерних документів з точки зору лексичних граматичних і синтаксичних відмінностей; 5) визначити принципові труднощі у перекладі текстів комп'ютерних документів з урахуванням специфіки таких текстів та фахової комунікації.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I – II	Костенко Г. М., к. філол. н, доцент		
Нормоконтроль	Леценко Г. А., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «12» вересня 2024 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2024	Виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2024	Виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2024	Виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	вересень – жовтень 2024	Виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2024	Виконано
6.	Підготовка розділу 2	жовтень 2024	Виконано
7.	Підготовка вступу	листопад 2024	Виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2024	Виконано
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2024	Виконано
10.	Проходження нормоконтролю та рецензування кваліфікаційної роботи	грудень 2024	Виконано
11.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2024	Виконано

Студент

Панасенко Д. К.

Керівник кваліфікаційної роботи

Костенко Г. М.

РЕФЕРАТ

КР: 95 с., 4 рис., 2 табл., 2 додатки, 58 джерел.

Об'єкт дослідження – особливості комп'ютерних документів.

Мета роботи – виокремлення особливостей комп'ютерних документів і визначення методів, прийомів та способів перекладу даного підвиду інформативного тексту.

Методи дослідження – описовий, метод словотворчого аналізу, метод емпіричного дослідження, метод контент-аналізу, метод перекладацького аналізу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядається поняття «технічна документація» та її різновиди, лінгвостилістичні особливості технічної документації, а саме її лексичні, граматичні та синтаксичні риси, а також своєрідність інформативного перекладу у межах контент-аналізу. Другий розділ присвячено дослідженню лінгвостилістичних особливостей комп'ютерної документації на прикладі інструктивних текстів щодо роботи з програмним забезпеченням з офіційних сайтів таких фірм як Microsoft, Google, Schema та Adobe; розглядаються структурно-семантичні характеристики англomовної комп'ютерної термінології та абревіатур у комп'ютерних документах, граматичні та синтаксичні особливості перекладу інструктивних текстів; виокремлюються найважливіші труднощі у перекладі таких текстів. У висновках узагальнено результати дослідження.

ТЕХНІЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ, ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ, ІНФОРМАТИВНИЙ ПЕРЕКЛАД, КОНТЕНТ-АНАЛІЗ,
ТЕРМІН, ТЕРМІНОЛОГІЯ, АБРЕВІАТУРА, ГРАМАТИКА, СИНТАКСИС

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕХНІЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ.....	10
1.1. Поняття «технічна документація» та її різновиди.. ..	10
1.2. Лінгвостилістичні особливості технічної документації.....	14
1.2.1. Терміни та термінологія.....	14
1.2.2. Абревіація та інші лексичні особливості.....	20
1.2.3. Граматичні особливості технічної документації.....	24
1.2.4. Синтаксичні особливості технічної документації.....	26
1.3. Інформативний переклад.....	29
РОЗДІЛ 2. КОМП'ЮТЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ОБ'ЄКТ.....	38
2.1. Лексичні трансформації у перекладі комп'ютерної документації....	39
2.1.1. Переклад термінів комп'ютерної документації.....	39
2.1.2. Особливості перекладу абревіатур та скорочень.....	49
2.2. Граматичні трансформації у перекладі комп'ютерної документації.	54
2.2.1. Особливості перекладу модальних дієслів.....	54
2.2.2. Своєрідність перекладу інфінітиву.....	57
2.2.3. Переклад пасивного стану.....	61
2.3. Відмінності у синтаксисі комп'ютерної документації.....	65
ВИСНОВКИ.....	71
SUMMARY	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	79
ДОДАТКИ	85
Додаток А. Лексичні групи комп'ютерних термінів.....	85
Додаток Б. Тези доповіді на конференції.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою у розробці підходів, методів перекладу технічних документів, а саме пов'язаних з комп'ютерною галуззю, які є невід'ємною складовою професійної комунікації, джерелом науково-технічної інформації, основою стандартизації термінологічних одиниць та формування терміносистем, у тому числі українських. Виникає гостра потреба в якісних перекладах подібних документів задля забезпечення не лише комунікації між фахівцями певної галузі, тобто горизонтального трансферу знань, а й комунікації між професіоналами і непрофесіоналами, тобто вертикального трансферу знань. Сучасне перекладознавство стає дедалі прагматичнішим, намагаючись відповідати запитам суспільства, сучасним реаліям, які деталізуються, ускладнюються, доповнюються, корелюючи з новітніми інформаційними глобальними процесами. Останні вимагають чіткої та однозначної вербальної презентації з метою досконалішої комунікації.

Що стосується комп'ютерної документації, під час її аналізу та перекладу, слід не лише приділяти уваги лексико-граматичним та термінологічним особливостям, а також розуміти середовище, в якому створюються технічні документи, а також фактори та обмеження, що на них впливають. Причиною цього є те, що ці самі фактори та обмеження також впливають і на переклад цих текстів.

Варто зазначити, що в контексті технічної документації використовується кілька термінів для опису того, що, по суті, є одним і тим самим. Так, нерідко можна зустріти терміни «user guide», «user's guide», «manual», тобто «посібник користувача». Як зазначають К. Ван Лаан і К. Джуліан, вибір слова для використання залежить від конкретної компанії, організації або автора і є синонімами [Van Laan, Julian 2001, с. 57].

На відміну від інших видів письма, таких як «медичне письмо», «творче письмо» або «юридичне письмо», сфера технічного письма, як і

технічний переклад, є досить неоднозначною в багатьох аспектах. Зрозуміло, що медичні тексти пов'язані з медициною, юридичні тексти з юриспруденцією і так далі. Щодо технічної інформації, можна говорити про комплексний підхід до процесу перекладу, який залучає такі неоднозначні і почасти суперечливі терміни, як «фахова мова», «фаховий текст», «текст», «слово», «контекст», та їхній взаємозв'язок при виконанні перекладів, а також вплетіння їх у переклад фахових текстів. В Україні відчувається брак наукового з'ясування того, чим є фахові мови, якими є їхні особливості. Тим часом у зарубіжному перекладознавстві дослідження фахових мов розпочалися в 70-х роках минулого століття. Піонерами в цій галузі став Л. Гоффманн, оскільки його дефініція терміна «фахова мова» і досі вважається у Німеччині загальноновизнаною. Ф. Д. Вайт визначає технічне письмо як «передачу... спеціалізованої інформації в будь-якій галузі (особливо в промисловості), яку читають технічні фахівці, технічні менеджери, власники-оператори машин та наукові дослідники для виконання певного завдання» [White 1996, с. 4]. Ф. Д. Вайт продовжує, кажучи, що технічне письмо є «засобом для досягнення мети, а не самоціллю». Що робить тексти технічними є їхня «утилітарна, спеціалізована спрямованість» [White 1996, с. 12]. Технічне письмо – це форма перекладу, за допомогою якої «абстрактно-теоретичне» трансформується на «конкретно-фактичне». З фаховими мовами тісно поєднана і термінологія, яку ґрунтовно дослідили українські вчені О. І. Чередниченко, В. І. Карабан, Т. Р. Кияк.

Незважаючи на численні праці, присвячені дослідженню особливостей технічного тексту і його складових (роботи Л. А. Васенко та В. В. Дубічинського [2003], А. С. Д'якова, Т. Р. Кияка та З. Б. Куделька [2000], М. С. Зарицького [2004], N. Fedorenko [2011], M. Halliday [2004], J. Pearson [1998], J. Sager [1990] з питань термінології, або праці Н. І. Дички та О. І. Гураль [2021], А. Шишко [2024], D. N. Dobrin [1983], M. Markel [2003] з аналізу рис технічної документації), вони, зазвичай, носять узагальнюючий характер і говорять про технічну документацію загалом, у той час як

комп'ютерна документації має свої, притаманні їй лексичні, граматичні та синтаксичні особливості. Тому робота присвячена виокремленню труднощів перекладу комп'ютерної документації, тексти яких постійно поповнюються новою інформацією та вимагають більшого теоретичного обґрунтування, що і доводить **актуальність** представленого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри іноземної філології та перекладу НУ «Запорізька політехніка» № 06114 «Дослідження лінгвoseміотичних параметрів міжкультурної комунікації». Тема кваліфікаційної роботи затверджена наказом ректора № 520 від 9.12.2024 р.

Об'єктом дослідження є особливості комп'ютерних документів.

Предметом дослідження є лінгвостилістичні чинники перекладу комп'ютерних документів.

Мета роботи полягає у виокремленні особливостей комп'ютерних документів і визначенні методів, прийомів та способів перекладу даного підвиду інформативного тексту. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- розглянути загальні характеристики технічної документації;
- розкрити лінгвостилістичні чинники текстів технічної документації;
- розкрити роль інформативного перекладу в сучасному мовознавстві;
- проаналізувати основні риси комп'ютерних документів з точки зору лексичних граматичних і синтаксичних відмінностей;
- визначити принципові труднощі у перекладі текстів комп'ютерних документів з урахуванням специфіки таких текстів та фахової комунікації.

Матеріалом для виконання дослідження послуговували інструктивні тексти щодо роботи з програмним забезпеченням з офіційних сайтів таких фірм як Microsoft, Google, Schema та Adobe, а також словникові розвідки.

В даній роботі нами використовувались такі **методи дослідження**: *описовий метод* (використовується для детального опису лексичних і граматичних особливостей медичних текстів та дозволяє встановити основні

мовні характеристики тексту), *метод словотворчого аналізу*, а саме аналіз процесу термінологізації і детермінологізації у складі мови; *метод емпіричного дослідження*, який полягає в огляді даної проблеми у сучасній літературі; *метод контент-аналізу*, який полягає в лінгвостилістичному аналізі контекстуального застосування певних одиниць перекладу; *метод перекладацького аналізу* (метод дозволяє оцінити точність та відповідність перекладу).

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати сприяють вирішенню низки практичних питань перекладу фахових текстів, пов'язаних із встановленням мовних і позамовних факторів, які обумовлюють як розвиток словникового складу англійської мови, так і внутрішньомовні механізми термінологізації і детермінологізації, з визначенням ролі комп'ютерних документів як певного виду спеціального тексту, а також з теоретичним обґрунтуванням труднощів перекладу комп'ютерної документації, що підвищує якість перекладу.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її матеріалів при підготовці практичних занять з практики перекладу, укладанні словників. Робота має практичне застосування для фахівців комп'ютерної галузі, що сприятиме покращенню якості комп'ютерного обслуговування та комунікації в цій сфері.

Апробація роботи. Результати дослідження були представлені на конференції в НУ «Запорізька політехніка» «Тиждень науки-2024» на тему «Контент-аналіз у сучасних лінгвістичних дослідженнях» (Додаток Б).

Структура роботи відповідає меті та вирішенню основних завдань дослідження. Відповідно до цього дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме та списку використаної літератури. Робота викладена на 95 сторінках. Перелік використаної літератури містить 58 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕХНІЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ

1.1. Поняття «технічна документація» та її різновиди

У спробі з'ясувати природу технічного письма та особливості його перекладу, було б корисно розглянути загальні характеристики технічної документації. М. Маркел [Markel 2003, с. 7–10] надає загальний огляд технічної документації та її створення. Почнемо з того, що технічна документація завжди адресована конкретним читачам. Можна стверджувати, що багато нетехнічних документів спрямовані на певну аудиторію, але технічні документи є більш специфічними щодо аудиторії, на яку вони спрямовані, ніж більшість документів. Технічні документи створюються з урахуванням вікових особливостей, професії, досвіду, знань, стажу, завдань. Зміст, підхід, структура, рівень деталізації, стиль, термінологія тощо – все це пристосовано до цього профілю.

Технічні документи допомагають читачам вирішувати проблеми. М. Маркел каже, що «технічна комунікація не призначена для вираження авторської творчості або для розваги читачів; вона має метою допомогти читачам навчитися або щось зробити» [Markel 2003, с. 8]. Як згадувалося раніше, читання технічної документації зазвичай не є самоціллю. Люди зазвичай читають технічну документацію тому що хочуть бути здатними робити щось інше, наприклад, навчитися, як користуватися програмним забезпеченням, або дізнатися про деталі конструкції певного пристрою. Як пояснює Д. Добрін, технічне письмо «адаптує технологію до користувача» [Dobrin 1983, с. 227].

Спосіб, в який створюється технічна документація, також важливий, на думку М. Маркела, для визначенні її природи. Сама природа компанії, її культура, цілі та організація відображаються в типах документів, які компанія створює. Наприклад, компанія з жорсткою та формальною

ієрархією може надавати перевагу формальним та структурованим службовим запискам як способу спілкування між співробітниками, а не неформальним електронним листам чи простому спілкуванню за кавою.

При створенні технічної документації рідко буває так, що лише одна людина відповідає за весь процес. Технічна комунікація – це спільний процес, у якому беруть участь технічні автори, ілюстратори, редактори, фахівці з предметної області, експерти, дизайнери, спеціалісти з використання і, звісно, перекладачі. Це ще одна важлива характеристика технічної документації, яка підкреслює її складність. Ця складність також відображається на засобах, що використовуються при її створенні. Замість того, щоб писати за допомогою простого текстового процесора, багато технічних документів створюються за допомогою висококласних настільних видавничих пакетів і поширюються через Інтернет у таких форматах, як PDF, HTML і Flash; документи, що розповсюджуються в електронному вигляді, можуть навіть містити анімацію. Все це робить технічну документацію більше, ніж просто друкованим текстом на папері. Вони роблять документи більш ефективними та гнучкими, але вимагають від перекладачів володіння багатьма інструментами, що використовуються при створенні документації.

Інша, більш очевидна характеристика технічної документації, – це використання дизайну для покращення зовнішнього вигляду та читабельності. Маніпулюючи дизайном і макетом документа, ми можемо полегшити читачам навігацію по документу і пошук потрібної інформації, а також полегшити її розуміння. В рамках цього процесу технічні документи часто містять комбінацію тексту і графіки, щоб зробити документ більш стимулюючим, а також підсилити потенційно складні концепції та процеси. Графіка в документі дає змогу передавати великі обсяги інформації швидко і зрозуміло, а її присутність у технічних документах вважається обов'язковою.

У західній лінгвістиці виокремлюють три види технічного письма:

1. Технологічна освіта передбачає написання статей про технології для нетехнічної аудиторії. Тексти цього типу включають посібники з апаратного

та програмного забезпечення, посібники з системного адміністрування, звіти для неспеціалізованих читачів, статті для широкого загалу, заяви про вплив тощо. Авторам у цій галузі насправді потрібно стільки ж технічних знань, скільки й звичайному читачеві, а саме небагато.

2. Традиційне технічне письмо передбачає написання текстів для технічної аудиторії. Автори в цій галузі зазвичай потребують сильної технічної підготовки для написання посібників з ремонту та обслуговування обладнання, наукових статей, посібників з програмування та необхідних технічних специфікацій.

3. Технологічний маркетинг, також відомий як Marcom, передбачає написання рекламних матеріалів і корпоративних комунікаційних повідомлень для технологічних компаній. У цій галузі авторам, як правило, потрібно стільки ж технічної підготовки, скільки і їхній аудиторії для того, щоб створювати маркетингові матеріали, специфікації, брошури, інформаційні бюлетені тощо.

У межах компанії існує два типи технічної документації: вони є частиною внутрішньої або зовнішньої комунікації компанії. Документація для внутрішньої комунікації може бути диференційована відповідно до цільових користувачів: виробнича (сервісна) документація або документи з продажу. Виробнича документація – це сукупність технічних документів (креслень, переліків, специфікацій тощо), які містять всю необхідну і достатню інформацію для виробництва конкретного продукту. У більшості випадків вона містить технічне креслення, яке також суворо регламентована серією стандартів ICS (International Classification for Standards) 01.100. Креслення містять ілюстрації виробу, що виготовляється, які допомагають зрозуміти технічні характеристики. Типи креслень можуть відрізнятися залежно від професії (наприклад, фасадні креслення, картографічні креслення, електричні або машинобудівні креслення). На технічних кресленнях також є текстова інформація, причому вказується, як вона

повинна бути розміщена, її розміри, товщина ліній і відстань між буквами або словами. Всі ці елементи прописані в серії стандартів EN ISO 3098.

Найважливішим елементом зовнішньої документації є документація для користувача (інструкція із застосування), і в більшості випадків закон зобов'язує дистриб'ютора надавати її цільовою мовою. Постанова Кабінету Міністрів від 30 січня 2013 року № 62, яка затверджує технічний регламент безпеки машин, передбачає, що посібники користувача та інструкції з експлуатації повинні бути зрозумілими та однозначними, містити всю інформацію українською мовою, яку виробник надає в посібнику та інструкціях з експлуатації, написаних мовою оригіналу [Постанова...].

Документація, запланована для міжнародної публікації, повинна бути написана таким чином, щоб її можна було легко перекласти кількома мовами. Важливим елементом цієї вимоги, про що йшлося вище, є використання чітких, точних і простих формулювань. Замість складних речень зміст слід пояснювати короткими реченнями з простими інструкціями, які фокусуються на суті. Водночас слід уникати використання культурних особливостей. Наприклад, краще уникати використання валют з точними сумами, коли йдеться про те, що послуга коштує певну суму в загальних рисах. У посібнику з виставлення рахунків для спеціалістів з обслуговування на міжнародному сервісі варто уникати таких речень, як, наприклад, «Комп'ютерне обладнання коштуватиме 6 000 ієн». У цьому випадку краще надати шаблон, наприклад, «Комп'ютерне обладнання коштуватиме XXX ієн. У результаті перекладачеві або спеціалісту з локалізації не доведеться працювати з нерелевантними числовими елементами.

Крім того, необхідно створити документацію в додатку, який може відображати широкий спектр написань і шрифтів, включаючи мови Близького і Далекого Сходу (наприклад, арабську, японську, китайську і тайську). Слід також враховувати інші формальні особливості, такі як варіанти локалізації для різних способів виділення контенту. Жодна зі згаданих вище мов не використовує символів верхнього регістру, що є

поширеним способом виділення деяких елементів тексту в європейських культурах. Якщо вихідний текст містить такий елемент, то виділення цільовою мовою має бути зроблено в інший спосіб. Такі міркування лежать у площині процесу інтернаціоналізації. Локалізація – це «інший бік» інтернаціоналізації, який стосується створення оригінальної документації іншими мовами.

Сьогодні ми часто використовуємо фотографії та відео для розуміння процесів, але здебільшого технічна документація створюється у більш «традиційних» формах. Дуже часто документація має складний текст, який часто вводить в оману; також часто проблемою є те, що автори документації (технічні автори) не мають прямого доступу до проектних даних або прототипів. На ринку з'явилися компанії, що спеціалізуються на документації, але часто вони лише складають необхідну документацію із зображень та фрагментарних текстових елементів, наданих замовником, без контакту з виробництвом (іноді вони знаходяться на іншому континенті). Крім того, написання документації часто починається із запізненням, а отже, це також може сповільнити час виходу продукту на ринок. Крім того, якщо щось змінюється в продукті, може знадобитися багато часу, щоб внести зміни в документацію та відобразити ці зміни.

1.2. Лінгвостилістичні особливості технічної документації

1.2.1. Терміни та термінологія

При підготовці документації однією з найважливіших цілей є те, щоб текст був однозначним, містив чіткі та професійно точні твердження. Ключем до ясності та професіоналізму є адекватне, точне та послідовне використання термінології. Термінологія відіграє важливу роль в роботі з наявними документами та підготовці нових: узгоджене документування

можливе лише за умови повного розвитку термінологічної системи галузі, що полегшує написання, редагування, управління, обробку та переклад текстів. М. Кабре виокремлює три сфери, що стосуються використання термінології для цілей документування: «Термінологія також є основою для написання технічних текстів (технічне письмо), перекладу спеціалізованих текстів (технічний письмовий та усний переклад) та опису, зберігання і пошуку спеціалізованої інформації (технічна документація)» [Cabré 1998, с. 50]. У вужчому розумінні технічне письмо означає створення технічної документації. Однак воно тісно пов'язане з основною функцією технічної документації – записувати і зберігати інформацію, а також робити її придатною для повторного використання у відповідній структурі.

І. В. Арнольд вважає, що терміном прийнято називати слово або словосполучення, для точного вираження поняття, специфічного для будь-якої галузі знання, виробництва або культури та обслуговуючі комунікативні потреби в цій сфері людської діяльності. Сукупність термінів тієї чи іншої галузі утворює її термінологічну систему [Арнольд 1986, с. 295].

Термінологічна система – сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і утворюють певну цілісність, єдність. З цим поняттям пов'язана й ідея системи понять даної науки [Полюжин 1999, с. 10]. Велике значення для правильного розуміння особливостей функціонування термінів має висунута О. О. Реформатським ідея термінологічного поля. За визначенням О. О. Реформатського, поле для терміна – це дана термінологія, поза якою слово втрачає свою характеристику терміна. Термін пов'язаний не з контекстом, а з термінологічним полем, яке і замінює собою контекст. Саме виходячи з цього і слід розглядати всі ознаки термінів [Реформатский 1961, с. 51].

Терміни є смисловим ядром спеціальної мови і передають основну змістовну інформацію. У сучасному світі в результаті зростання науково-технічних знань понад 90 % нових слів, що з'являються в мовах, складають спеціальні слова. Потреба в термінах набагато вище, ніж в загальноживаних

словах. Зростання числа термінів деяких наук випереджає зростання числа загальноновживаних слів мови, і в деяких науках число термінів перевищує число неспеціальних слів.

Терміни, як правило, позбавлені емоційного забарвлення і не вживаються в переносному значенні. Терміни можуть бути і вузькоспеціальними і загальнозрозумілими, зрозумілими і уживаними не тільки фахівцями в даній галузі знань. Межі між вузькоспеціальними і загальнозрозумілими термінами мінливі. У зв'язку з поширенням культури і розвитком науки, техніки і мистецтва, деякі терміни стають широко відомими, поступово поширюючись в мові повсякденного спілкування, хоча найбільш часто вживаються у мові професіоналів [Арнольд 1986, с. 240].

На думку О. О. Реформатського, терміни – це слова спеціальні, обмежені своїм особливим призначенням; слова, які прагнуть бути однозначними як точне вираження понять і називання речей. І. С. Квітко (Квітко, 1976) стверджує, що термін – це слово або комплекс слів, що позначає поняття певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), яке вступає в системні зв'язки з іншими словами і словосполученнями, утворюючи з ними замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю в кожному окремому випадку і в деяких випадках [Квітко 1976, с. 28]. Дж. Пірсон стверджує, що термін – це слово або словосполучення, якому надано узгоджене значення, офіційно затверджене та опубліковане в стандарті [Pearson 1998, с. 23].

Термін не потребує контексту, як звичайне слово, тому що він:

- член певної термінології, яка і виступає замість контексту;
- може вживатися ізольовано, наприклад, в текстах реєстрів або замовлень в техніці;
- для цього він повинен бути однозначним не взагалі в мові, а в межах даної термінології [Помігуєва 2010, с. 88].

Сучасна класифікація наук членує терміни в самій загальній формі на громадські, природничі та технічні. Ще існує класифікація термінів з логічної категорії того поняття, яке позначається терміном. Виділяють терміни об'єктів, процесів, ознак, величин. Третя змістовна класифікація термінів, що застосовується у філософії, розподіляє їх на терміни спостереження та теоретичні терміни. Цей поділ стверджує, що за сферою використання виділяють універсальні (для багатьох споріднених галузей), унікальні (для однієї галузі) та концептуально-авторські (для одного аспекту розгляду) терміни.

Використовуючи термінологію лексичної семантики можна уявити зміст терміна як спеціальне, стилістично обмежене лексичне значення слова. Проте термін і «спеціальне лексичне значення» не розкриває усієї глибини семантики терміна. Більшість дослідників термінології (Л. А. Васенко та В. В. Дубічинський [2003], А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк та З. Б. Куделько [2000], М. С. Зарицький [2004]) сходяться в тому, що термінологія в своїй прямій функції ніякий інший сфері мови, крім наукової, не належить і належати не може. Терміни володіють усіма ознаками лексичних одиниць природної мови. Один з важливих напрямків лексикології – робота в галузі встановлення складу термінів конкретних галузей науки і техніки, упорядкування стихійно сформованих термінологій, уніфікації термінів та створенню термінів для нових науково-технічних галузей [Лящук 2007, с. 116].

На відміну від більшості лексичних одиниць, терміни позначають точно певні поняття, предмети, явища; як ідеал – це однозначні, позбавлені синонімів слова (і словосполучення), нерідко іншомовного походження; серед них є й такі, значення яких обмежені історично. На думку В. Лейчика, термін – це «мовний знак, який означає спеціальне поняття в конкретній системі понять» [цит. за: Сизонов 2011, с. 395] і, відповідно, розглядає його (термін) як семіотичну одиницю мови. Дослідник виключає будь-які стилістичні функції терміна, мотивуючи це відшліфованістю, унормованістю,

моносемічністю та системністю терміна. Від інших мовних знаків термін відрізняється тим, що його семантична екстенція визначається по відношенню до означеного раніше, ніж до того, що означає. Можна не знати, що означає та чи інша мовна форма, але добре уявляти собі поняття, здогадатися, яка мовна форма його представляє. Інша характерна риса терміна полягає в тому, що його позначуване отримує дефініцію у ряді інших позначуваних, що належать до тієї ж області, тобто що термін не можна розглядати ізольовано. Він завжди частина семантичного цілого, якою може бути наука, практична діяльність, техніка, але завжди – спеціальна галузь.

Таким чином, термінологічна та загальноживана лексика постійно впливають одна на одну. в результаті чого відбувається процес термінологізації та детермінологізації. На думку М. А. Кізіль, творення терміна – це процес, у якому загальноживане слово набуває ознак терміна (наприклад, *command*, *icon*, *error*, *input*, *link*, *display* тощо). Детермінологізація – це процес перенесення готового терміна з однієї галузі в іншу з його повним або частковим переосмисленням і перетворенням на міжгалузевий омонім; процес розширення значення термінів і перехід їх до системи літературної мови (наприклад, *control panel*, *protocol*, *assembler* тощо) [Кізіль 2015, с. 55].

Згідно з М. П. Кочерганом, зміни в термінологічній системі відбуваються під впливом лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників [Кочерган 2006, с. 185]. До лінгвістичних чинників належать зміни в словниковому складі мови, пов'язані з тенденцією до уніфікації, систематизації мовних засобів, а також варіативністю номінацій з різною мотивацією та завданнями емоційно-стилістичної виразності. До екстралінгвістичних чинників належать зміни у світі, пов'язані зі стрімким розвитком у різних галузях науки і техніки та інноваціями в культурній і соціальній сферах, а також у повсякденному житті людей. Зокрема, М. А. Кізіль зазначає, що екстралінгвістичні фактори, які впливають на розвиток комп'ютерної терміносистеми, це інформатизація, комп'ютеризація

англомовних суспільств і всього світового співтовариства в цілому, створення та поширення інтернет-сфери та кіберпростору, а також процеси глобалізації, експансією англійської мови, пріоритетністю мовного кодування понять і комп'ютерно-опосередкованих реалій її засобами [Кізіль 2015, с. 55]. Таким чином, мова відображає зміни, що відбуваються в навколишньому світі.

Терміни можуть існувати лише як складова терміносистеми. С. Д. Шелов стверджує, що терміносистема ґрунтується на класифікації системи понять певної, вже сформованої галузі знань [Шелов 2004, с. 24]. Л. А. Васенко та інші визначають терміносистему як систему термінів певної галузі наукового або технічного знання, яка обслуговує наукову теорію або наукову концепцію. Крім того, терміносистема – це впорядкована сукупність термінів з фіксованими зв'язками між ними, які відображають зв'язки між термінологічними поняттями [Васенко 2008, с. 86].

Прийнято вважати, що спеціальна термінологія – це галузь спеціальних наук і справа вузьких фахівців. Проте в наше століття науково-технічної революції цю думку можна вважати дещо застарілою навіть стосовно деяких термінів вельми вузьких галузей науки. Завдяки інтенсивному розвитку засобів масової інформації, єднаються не тільки континенти, але і люди науки з іншою частиною людства. Для нашого часу «характерна одночасна тенденція до термінологічності і до деспеціалізації», обумовлена широким проникненням термінів у народне життя. Виходить так, що в кінцевому рахунку, і показники «знайомості» і «чужості» як обмежувальних критеріїв не надто надійні [Гринев 1986, с. 233].

Традиційно терміни мають такі основні властивості, як однозначність і системність. К. Гайвеніс також підкреслює, що терміни можуть мати такі риси: точність, граматичну правильність, широке застосування, стислість і стилістичну нейтральність [Gaivenis 2002, с. 30]. Р. Дюбук стверджує, що, окрім точності та адекватності, термін повинен також відображати суттєву характеристику поняття та уникати будь-якої двозначності [Dubuc 1997, с.

42]. Термін завжди позначає конкретне спеціальне поняття і в цьому сенсі термін однозначний. Водночас можна знайти кілька визначень одного і того ж терміну в словнику. Наявність декількох визначень – це, як правило, результат використання терміна-знака для назви спеціальних понять, які входять в різні понятійні системи і підсистеми. Термінологічна багатозначність легко знімається, тому що досить визначити систему або підсистему, до якої термін відноситься, і в цій системі у даного знака буде тільки одне значення.

Усі розглянуті логіко-лінгвістичні особливості семантики терміна не носять абсолютного характеру і є скоріше ідеальними характеристиками. Термін, як і будь-яке слово, є одиницею мови і мовлення та існує і розвивається за загальними мовними «законами». У практиці мови ми частіше зустрічаємо багатозначні невмотивовані терміни з розпливчастими класифікуючими ознаками. Проте термін за своєю природою систематичний і прагне до однозначності. Вираз системності, мотивованості, однозначності прямо залежить від ступеня впорядкованості термінології.

1.2.2. Аббревіація та інші лексичні особливості

Незважаючи на відмінність у класифікаціях, найчастіше виділяють такі типи термінів-аббревіатур: «ініціальні аббревіатури (звукові або акроніми (утворені з назв перших звуків, читаються як звичайні слова, на письмі передаються великими літерами відповідно до правил)), літерні, літерно-звукові, скорочені (утворені зі скороченої частини переважно першого слова та цілих слів), змішані аббревіатури (літерно-цифрові)» [Абабілова 2022, с. 237].

В англійській мові скорочення поділяються за звуковим і графічним оформленням, відповідно, існує дві групи скорочень – акроніми та аббревіатури. Аббревіатури складаються з початкових літер слів, що входять у

словосполучення: *CPU* – *Central Processing Unit* – *центральний процесор*; *DA* – *data available* – *доступні дані*; *URL* – *Universal* – *це коротке позначення чого-небудь*. На думку Ю. О. Гойденко та О. О. Сергеевої, «скорочення за допомогою аббревіатур є найбільш штучним способом словотвору. Дуже часто потрібно розуміти контекст, в якому використовується конкретна аббревіатура, щоб правильно інтерпретувати та перекласти її: *BC* – *Before Christ/ Before Computers/ Birth Control*» [Гойденко, Сергеева 2022, с. 81]. Аббревіатури можуть створювати антонімічні та синонімічні ряди, тому що мають велику кількість лексико-семантичних варіантів.

На відміну від аббревіатур, які сприймаються за назвами букв, акроніми (вид аббревіатури, утвореної початковими звуками) сприймаються як звичайні слова. Наприклад, термін-скорочення *laser* (*Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation*). В українській мові такі слова запозичаються як акроніми за допомогою методу транслітерації (лазер, радар).

Скорочення бувають буквеними (ініціальні – бувають 2-х, 3-х, 4-хкомпонентні та більше), складові, змішані (буква + склад), усічені слова, стягнення, а також скорочення за допомогою засобів символіки. У текстах ІТ сфери лексичні скорочення часто представлені усіченнями, тобто частина слова вилучена, наприклад, *inet* – *Internet* – вилучена середина слова.

Однією з особливих рис науково-технічного стилю є вживання спеціальної загальнотехнічної лексики, що, не володіючи властивістю терміна ідентифікувати поняття й об'єкти, регулярно використовується фахівцями певної галузі в професійному побуті для опису явищ. Так, для англійських текстів з електрики, наприклад, характерна така лексика: *the voltage is applied* – *напруга подається*; *the magnetic field is set up* – *магнітне поле створюється*; *the line is terminated* – *ланцюг виводиться на затискачі*; *the switch is closed* – *перемикач замикається*.

Високою частотністю вживання в технічних текстах характеризуються такі слова, як *basis*, *capacity*, *configuration*, *environment*, *mode*, *pattern*, *response*, *system*, *technology*, *theory*. У деяких випадках вони роблять текст

трохи перевантаженим і під час перекладу українською мовою опускаються без шкоди для сенсу. Наприклад:

A schematic drawing of the boiler configuration is shown in Fig. 1. – Схематичне креслення котла показано на рис. 1.

Local markets will be used to supply personnel, materials, and other support items required during construction effort. – Для забезпечення, необхідних під час будівництва, робочої сили, матеріалів та іншої підтримки, будуть використовуватися місцеві ринки.

В англomовній науково-технічній літературі існує ціла низка двозначних і незрозумілих слів, що потребують особливої уваги, а інколи й консультації фахівця даної галузі знання для здійснення адекватного перекладу. Сюди належать слова, які поєднують у собі протилежні значення. Наприклад: *apparent* – *удаваний/очевидний*; *approximately* – *точно/наближено*; *best* – *найбільший/найменший*; *conservative* – *завищений/занижений*; *improved* – *зменшений/збільшений*; *marginal* – *граничний (максимальний)/незначний*; *virtual* – *фактичний, дійсний/найменший, можливий, віртуальний*; *worst* – *найбільший/найменший*. Порівняйте: *improved efficiency* ми перекладаємо як *підвищений коефіцієнт корисної дії* (оскільки, чим вищий ККД, тим краще), а *improved drag coefficient* перекладаємо як *зменшений коефіцієнт аеродинамічного опору* (оскільки чим менший аеродинамічний опір транспортного засобу, тим краще).

Тут же слід відзначити індикатор наявності побоювання або відсутності сумніву *doubt that*, дослівний переклад якого призвів би до смислової помилки. Наприклад:

There has always been the doubt that in idealizing the system (as is commonly done) to a ball on a transparent plane some important features may be missed. – Ніхто ніколи не сумнівався (Завжди існувало побоювання), що під час ідеалізації такої системи у вигляді кулі на прозорій площині (як це зазвичай роблять) можна упустити якісь важливі особливості.

Характерним для англомовної науково-технічної літератури є використання парних синонімів. Наприклад: *accuracy and precision, benign and slight, constraints and limitations, difficulties and complications, drawbacks and disadvantages, each and every, fitting and proper, insight and understanding, neatly and carefully, readily and easily, relevant and suitable, reliability and dependability, straightforward and simple, trade-offs and compromises* тощо. Синонімічні пари прикметників у спеціальних текстах вказують не на відтінки якостей, а лише на їхній високий ступінь і перекладаються українською мовою одним поняттям із додаванням прислівників *дуже, вельми, цілком, доволі, досить, достатньо* тощо. Наприклад:

Installation of the automation equipment must be performed neatly and carefully to assure dependable operation throughout its service life. – Встановлення автоматичного обладнання має виконуватися дуже ретельно, щоб забезпечити його надійну роботу протягом усього терміну служби.

Широке застосування в спеціальних текстах знаходять нейтральні стійкі словосполучення, тобто фразеологічні одиниці. Наприклад: *be under test* – випробовуватися, перебувати на стадії випробувань; *be under development* – розроблятися, перебувати на стадії розробок; *be under way* – здійснюватися, розроблятися; *be in progress* – здійснюватися, йти повним ходом; *put into operation* – вводити в дію; *come into being* – виникати, з'являтися на світ; *take into account* – брати до уваги; *make provisions for smth* – посылатися на; *hold true* – бути справедливим, дієсним; *it follows that* – впливає, що; *it takes to do smth* – вимагається; *up to date* – сучасний, новітній; *in view of* – у зв'язку з цим, беручи до уваги; *at the expense of* – за рахунок когось чи чогось і багато інших.

Деякі з них, через часте застосування в офіційній документації, іменуються штампами, або канцеляризмами. Знання цього досить великого пласта лексики значно полегшує роботу перекладача.

1.2.3. Граматичні особливості технічної документації

Існують також граматичні відмінності між двома текстами, написаними двома різними мовами, зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами і традиціями письмового наукового викладу. Так, в англомовних спеціалізованих текстах значно частіше, ніж в аналогічних українських текстах, зустрічаються форми пасивного стану, безособові дієслова, дієприкметникові звороти та специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники в першій особі однини, а також односкладні інфінітивні та номінативні конструкції. Таким чином, в українській мові відсутні як означений, так і неозначений артиклі, тоді як в англійській мові вони не лише використовуються як певні атрибути, але й вказують на особливості розподілу інформації в межах англійського речення. Обов'язковою вимогою до адекватного перекладу є правильний аналіз граматичної структури англійського речення, правильне визначення перекладацьких труднощів і побудова речень у тексті перекладу відповідно до мовних норм і жанру перекладу [Коптілов 2003; Карабан 2004].

Характерною рисою науково-технічних текстів є висока частотність уживання пасивного стану та форм простого теперішнього часу, що відповідає особливостям і цілям наукового викладу. Зокрема, у спеціальних текстах поширене вживання перехідних дієслів як неперехідних із пасивним значенням. Наприклад:

The steel forges well. – Ця сталь добре кується.

In some instances, the better fuel even sells for less. – У деяких випадках більш якісне паливо продається навіть за меншу ціну.

Вимоги до опису програмного забезпечення англійською мовою характеризуються реченнями в наказовому способі (*Enter your password! Click here to sign up!*). Це не характерно для україномовних вимог до програмного забезпечення. Серед англійських видо-часових форм дієслів найбільш поширеними є Present Indefinite, але можливо також Future

Indefinite) [Dychka, Gural 2021, с. 86]: наприклад, *The right side of the screen behaves the same way as described previously under Home Page. / The vehicle's exhaust system will power the ABC widget.* Найчастіше Present Indefinite та Future Indefinite вживаються в пасивній формі: *Programming is controlled by the keyboard Clock Control Register. / Each bit in this register is associated with an interrupt request.*

Слід зазначити переважно іменний характер членів речення, що знаходить вираження в частому використанні багатокomпонентних атрибутивних словосполучень, які забезпечують стислість і компактність викладу. Наприклад: *lamp-brush chromosome (lateral-loop chromosome)* – біол. хромосома типу «лампової щітки»; *anti-lock breaking system (ABS)* – антиблокувальна система гальм; *carburettor suction piston* – поршень пневмоклапана карбюратора (із постійною розрідженістю).

Прагненням до систематизації та класифікації пояснюється також широке вживання в науково-технічних текстах множини речових іменників (*fats, oils, steels, gasolines*).

Номінативний характер науково-технічних текстів проявляється в номіналізації опису процесів і дій (*to do post-welding cleaning* – робити зачистку після зварювання; *for ease of maintenance and repair* – для зручності обслуговування та ремонту). Оскільки функція опису дії передається імені, дієслово-присудок у реченні стає лише загальним позначенням процесу, характер якого уточнюється семантикою іменника. Поряд із дієсловами *do* і *make* в англійських науково-технічних текстах частотними є також дієслова *ascribe, assure, attribute, effect, entail, get, give, imply, involve, lead to, occupy, get, provide* та інші, значення яких визначається іменниками, що поєднуються з ними та несуть основне смислове навантаження.

Номінативною тенденцією пояснюється також заміна прислівників сполученнями іменника з прийменником. Наприклад: *accurately* – *with accuracy*, *precisely* – *with precision*, *very easily* – *with the greatest ease*. Винятки становлять підсилювальні прислівники *clearly, completely, considerably*,

enormously, essentially, fairly, greatly, markedly, materially, perfectly, positively, reasonably, significantly тощо, які виступають в англомовних науково-технічних текстах як характерний модально-експресивний засіб. Наприклад: *The energy loss is markedly reduced.*

Прагненням до номінативності пояснюється і широке використання замість дієслів віддієслівних прикметників із прийменниками, таких як *be attendant on, be conductive to, be destructive of, be responsive to, be tolerant of* та деяких інших. Наприклад: *This system is conductive to high volumetric efficiency.*

Очевидно, що перекладач повинен добре знати граматичні особливості обох мов (вихідної та цільової), основи теорії перекладу загалом і науково-технічного перекладу зокрема, а також знати перекладацькі еквіваленти з граматики та лексикології, перекладацькі трансформації, способи перекладу різних мовних і мовленнєвих явищ. Усе це становить частину загальної компетенції перекладача, яка, безумовно, є набагато ширшою, ніж описана тут.

1.2.4. Синтаксичні особливості технічної документації

Поряд з лексичними та граматичними засобами, синтаксичні вимоги до текстів технічної документації також мають свої особливості. По-перше, для науково-технічних текстів характерні довгі речення, з надзвичайно розгалуженою системою сполучникового зв'язку. Іноді одне речення охоплює всі умови угоди. Зв'язки між реченнями відображають, як ми знаємо, реальні зв'язки між вираженими поняттями. Цей зв'язок особливо чітко виявляється за наявності відповідних сполучників (*This spec does not discuss the algorithms used by the time calculation engine, which will be discussed elsewhere*).

У простих реченнях зазвичай: а) підмет стоїть перед присудком, за яким слідує підрядні; б) означення стоїть перед означуваним словом; в) обставина стоїть ближче до означуваного слова; г) вступні слова на початку речення (*The graphics and layout of the screens is shown here merely to illustrate the underlying functionality*).

Складні речення з сурядними (*and, but*) та підрядними (*because, so, as*) сполучниками допомагають дотримуватися логіки у викладенні інформації: *Because of the high similarity between the various screens, some system of includes should be used on the server so that if the name of the service changes, or if we can't purchase the domain name we want, we'll be able to change all the screens in one place.*

Специфічною особливістю науково-технічних текстів у сучасній англійській мові є також велика кількість складнопідрядних речень із громіздкою структурою та великою кількістю другорядних і однорідних членів речення. Це зумовлено послідовністю і доказовістю наукового викладу і передбачає наявність розгорнутої системи причинно-наслідкових сполучників, сполучникових слів, вступних речень і логічних зв'язок (*therefore, thus, so, it follows that, it results in, it implies that, it leads to*). Наприклад: *The charge on electrons and protons is opposite in sign, hence an amount of charge may be expressed as being either negative or positive.* – Заряд електронів і протонів виражається протилежними знаками, тому величина заряду може бути або позитивною, або негативною.

Стислості та компактності викладу сприяє також широке використання еліптичних конструкцій (*remote crane* замість *remote-operated crane* – підймальний кран із дистанційним керуванням; *liquid rocket* замість *liquid-fuelled rocket* – ракета, що працює на рідкому паливі); заміна підрядних визначальних речень прикметниками в постпозиції (*the materials available* – матеріали, які є в наявності; *properties never before attainable* – властивості, що були вперше отримані).

Цій же меті сприяє використання інфінітивних та інших аналітичних конструкцій (*the temperature to be obtained* – температура, яку треба досягти; *the product to be cooled* – продукт, який треба охолодити).

Відзначаються в науково-технічній літературі випадки пропусків деяких службових слів (артиклів, допоміжних дієслів) особливо в таблицях, графіках, інструкціях і специфікаціях.

Прагнення до вказівки на реальні об'єкти та їхнє місце в системі відповідних понять призводить до використання сполучень, що включають родове та видове слово. Наприклад: *the fuel of kerosene; the oxidizer of liquid oxygen*.

Властиве науковому підходу прагнення систематизувати й класифікувати явища знаходить вираження в поширеності сполучень зі словами *concept, type, plan, design, grade*. Наприклад: *chemical-type fire extinguisher* (хімічний вогнегасник); *pilot-type manufacturing plants* (експериментальні заводи).

Особливістю синтаксису текстів з опису програмного забезпечення є переважне використання непрямой мови. Серед типів речень переважають розповідні речення та речення з декількома однорідними членами. Опис вимог до програмного забезпечення містить велику кількість інформації в одному реченні. Результатом є ускладнення синтаксичної структури [Duchka, Gural 2021, с. 87]. Специфікація вимог до програмного забезпечення має досить чітку, навіть сувору композиційну форму. Композиційна структура висловлювань у стилі наукового мовлення підпорядковується принципу чіткого відокремлення однієї думки від іншої. Ця чіткість знаходить своє максимальне вираження в нумерації окремих частин висловлювання. Структурна організація таких документів відображається у чіткій композиційній структурі, поділі на розділи, підрозділи, що визначено стандартом IEEE-830 (Std 830-1998).

1.3. Інформативний переклад

Переклад є одним з ключових засобів інтернаціональної комунікації, й тому відіграє важливу роль у сучасному суспільстві. Як відомо, процес перекладу – це не проста заміна одиниць однієї мови одиницями іншої мови. Навпаки, це складний процес, що включає ряд труднощів, які необхідно долати перекладачеві. Наукова, технічна, судова та інші, вузько-спеціальні сфери є одними з життєво важливих сфер діяльності людства. Існує багато видів перекладів, але вважаючи на специфіку спеціальних текстів найактуальнішим засобом перекладу таких текстів виступає саме інформативний переклад. Але перед тим, як розглянути саме інформативний переклад звернемося до дефініції перекладу, як окремого явища.

Відомий перекладознавець О. Д. Швейцер визначає переклад, як «однонаправлений і двофазний процес міжмовної й міжкультурної комунікації, при якому на основі цілеспрямованого (перекладацького) аналізу первинного тексту створюється вторинний текст (метатекст), що заміняє первинний в іншому мовному й культурному середовищі; процес, який характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково модифікований розходженнями між двома мовами, між двома культурами й двома комунікативними ситуаціями» [Швейцер, с. 9].

Відомо, що за останні століття стався незвично швидкий науковий прогрес, що викликав форсований розвиток майже усіх галузей науки та техніки й відповідно почали з'являтися різні тексти певних шарів науки. Але якщо художня література та, наприклад, реклама, стають продуктом масового вживання, спеціальні тексти залишаються витонченим механізмом передачі даних між фахівцями певних галузей.

Базові теоретичні поняття перекладу включають адекватність перекладу й неминуче пов'язану з нею прагматичну адаптацію. «Адекватним перекладом називається переклад, здійснюваний на рівні, необхідному й

достатньому для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм мови перекладу» [Швейцер 1988, с. 89–90]. Для спеціальних текстів це є важливим моментом, бо вони не мають бути під емоційним або зовнішнім впливом, є «сухим» текстом, що має бути перекладеним максимально точно, адекватно й на прагматичному рівні відповідати усім вимогам.

Інформативний переклад – переклад оригіналів, що не належать до художньої літератури (суспільно-політичних, научно-технічних, офіційно-ділових та ін.), тобто текстів, основна функція яких полягає в повідомленні якихось відомостей, а не в художньо-естетичному впливу на Рецептора [Карабан 2004, с. 56]. Основною функцією цього перекладу є саме надання інформації, вони не націлені на художньо-естетичний вплив. Й саме тому це підходить більше всього для перекладу спеціальних текстів, бо їх задачі співпадають: основна мета спеціальних текстів це передача інформації від спеціаліста спеціалістові вузьких галузей науки.

У системі класифікацій видів перекладу інформативний переклад протиставляється саме художньому перекладу й є його головним опозитом. Протиставлення художнього та інформативного перекладів вказує лише на основну функцію оригінала, яка має бути відтворена в перекладі. Фактично, в оригіналі, що вимагає, взагалі, художнього перекладу, можуть бути окремі частини, що виконують беззаперечно інформаційні функції, і, навпаки, в перекладі інформативного тексту можуть бути елементи художнього перекладу [Шишко 2024, с. 127].

Ці види перекладу протиставляються за функціональними ознаками: якщо основна функція наукових, ділових, публіцистичних та інших текстів полягає в передачі саме інформації як основного елемента цих текстів та основної мети, то головною функцією художніх текстів слід визначити образно-естетичний вплив на читача. Цілком природно, що в деяких видах спеціальних текстів, наприклад, у публіцистиці, здійснюється вплив на читача, так само як й в художніх текстах є фрагменти, де переважає чисто інформаційна розповідь. Але є суттєва різниця між цими двома видами

текстів – у спеціальних текстах переважає спеціальна лексика, що де-факто є емоційно нейтральною й яку треба перекладати максимально точно й адекватно зважаючи на певні лінгвістичні фактори, у той час як художні тексти можуть мати вплив екстралінгвістичних факторів й складаються загалом з загальноживаної лексики. Отже головна різниця це те, що з чого складаються ці тексти (спеціальні та художні) й мета, яку ставив їх автор. Відповідно для перекладу цих текстів використовують різні перекладацькі навички й прийоми.

Дихотомічний поділ текстів на інформаційні та художні підкреслює протиставлення двох домінуючих функцій, які відображаються в перекладі. Отже основне завдання інформативного перекладу – це максимально точне відтворення інформації, що міститься в тексті оригіналу.

Розподіл інформативного перекладу на підвиди здійснюється на підставі жанрово-стилістичної класифікації текстів. Відповідно до цієї класифікації розрізняються такі різновиди інформативного перекладу:

- переклад науково-технічних текстів;
 - переклад патентів;
 - переклад офіційних паперів;
 - переклад газетно-інформаційних матеріалів та багато інших
- відповідно до різних класифікацій когнітивних текстів, тобто кожен з текстів, що потребує інформативного перекладу буде відповідно задавати модель перекладу та його класифікаційну відносність [Девіцька та ін. 2022, с. 5].

Порівняльний аналіз перекладів показує, що перекладачі регулярно здійснюють стилістичну адаптацію тексту, що перекладається, опускаючи емоційно-стилістичні елементи оригіналу, які здаються їм недоречними в «серйозному» науковому викладі. Такі, наприклад, оцінні епітети, як *dramatic* (ефектний, яскравий), *successful* (успішний), *excellent* (відмінний) незрідка виявляються надлишковими в українському перекладі:

These conclusions, however, raised other uncomfortable questions. – Ці висновки, проте, викликали низку запитань.

Аналогічна тенденція виявляється і відносно «надлишкової» образності:

Modern technology is growing at a very rapid rate, and new devices are appearing on the horizon much more frequently. – Сучасна техніка розвивається настільки швидко, що нові типи приладів з'являються значно частіше, ніж це було раніше.

З'являються на (нашому) горизонті, з'являються в нашому полі зору і тому подібне – все це можливо, але незвично з точки зору образності для російськомовного або україномовного наукового тексту.

Відсутність повного збігу між англійським і українським стилями можна виявити і при вивченні порівняльної частоти вжитку в них окремих частин мови. Для наукового викладу загалом характерна ознака номінативності, тобто ширше використання іменників, ніж в інших функціональних стилях. Одна і та ж особливість науково-технічного стилю, властива і англійській і українській мовам, може виявлятися з неоднаковою очевидністю і виражатися різною мовними засобами.

Ми відзначали, що для наукового викладу характерна висока логічність і послідовність. Наступні один за одним вислови сполучені різними видами логічного зв'язку: один вислів витікає з іншого, пояснює його, встановлює з ним причинні, тимчасові, просторові і тому подібні стосунки. Ця особливість виявляється як в англійському оригіналі, так і в українському перекладі. Проте в англійській мові логічні зв'язки між окремими висловами часто виявляються лише в самому їх змісті і особливо не виражаються. Українська мова вважає за краще використовувати спеціальні слова і вводні звороти, вказуючі на той або інший тип зв'язку. Тому в перекладі часто виявляються подібні додаткові уточнення, відсутні в оригіналі. Специфіка певного вигляду перекладу залежить не лише від мовних особливостей, які виявляються у відповідному стилі кожної з мов, що беруть участь в перекладі, але, головним чином, тим, як співвідносяться ці особливості між собою, наскільки збігаються стилістичні характеристики даного типу

матеріалів в обох мовах. Якщо якісь особливості виявляються лише в одній з мов, то при перекладі відбувається своєрідна стилістична адаптація: специфічні засоби викладу в оригіналі замінюються мовними засобами, що відповідають вимогам даного стилю в мові, якою здійснюється переклад.

Наукові дослідження в галузі аналізу тексту є досить ґрунтовними. Від початку вивчення тексту відбувався розвиток методів аналізу тексту для дослідницьких та інших прагматичних цілей. Герменевтичний підхід до аналізу тексту передбачає уважне читання для повного розуміння всіх аспектів тексту. Філологічне читання використовує лінгвостилістичний метод, який приводить дослідника та/або перекладача до виявлення всіх особливості тексту; відповідно, переклад і розуміння тісно пов'язані між собою. Різні лінгвістичні аспекти тексту, його просодична, семантична та синтаксична організація тексту ретельно аналізуються для того, щоб визначити первинну чи вторинну ролі мовних одиниць у створенні ідеології та прагматики тексту. Цей метод традиційно застосовується до літературних творів, хоча загальна схема аналізу або окремі його компоненти можуть бути застосовані і до інших типів текстів. Такий аналіз на лексичному рівні з'ясовує семантику слів, їх стилістичне та конотативне навантаження, фразеологізми та культурні референції. Метод також допомагає виявити морфологічні та синтаксичні особливості тексту, його ритмічну організацію. У межах цього підходу, текст також досліджується на предмет його стилістичного потенціалу.

Важливою основою для створення перекладу (цільового тексту) є знання комунікативної функції тексту та його місця в конкретній ситуації, перш ніж перекладач приступає до саме перекладу. З цієї причини необхідно проаналізувати ситуацію та функцію тексту з фокусом на перекладі. Іноді цей аналіз відбувається у формі точного порядку перекладу. І. Попелькова, наприклад, підкреслює важливість «глибокого розуміння тексту, що перекладається», і зазначає, що «було б помилкою вважати, що в професійному перекладі достатньо простої заміни термінології та базових

знань граматики» ля створення якісного тексту перекладу [Popelková 2017, с. 415]. Однак часто перекладачеві доводиться обговорювати деталі перекладу з клієнтом. Тому перекладачеві важливо знати, які питання ставити замовнику, щоб мати змогу створити цільовий текст, який відповідатиме вимогам замовника в усіх відношеннях.

Когнітивний аналіз розглядає текст у площині концептів, ідей та культурної референції, що часто вимагає пошуку додаткової інформації [Senkbeil, Норре 2016]. Вивчення концептів і культурного фону в рамках лінгвокультурологічного методу спрямовує аналіз тексту за межі тексту для створення повного уявлення про нього. Такий самий напрямок можна побачити і в текстоцентричному аналізі, де текст розуміється як елемент текстової діяльності, створений текстом, його читачем, його автором і навколишньою дійсністю, і, відповідно, такий аналіз повинен звертатися до усіх учасників. Крім того, взаємодія між автором, аудиторією та текстом може досліджуватися за допомогою риторичного аналізу.

Прагматика тексту розкривається в дискурсивному аналізі, де текст розглядається як інструмент комунікації між читачем і автором [Munday, Zhang 2017, с. 3]. Дискурсивні методи ефективні для виявлення всіх логічних, емпіричних, міжособистісних і текстових смислів тексту. Тим не менш, дискурс-аналіз є дуже трудомістким. Тому, дослідження та розробка методів аналізу тексту привели лінгвістику до появи нових методів аналізу тексту. Так, завдяки розвитку комп'ютерних технологій та різноманітних додатків, сучасна лінгвістика також має у своєму арсеналі комп'ютерні методи дослідження. Аналіз тексту не є винятком. Епоха Інтернету сприяла збільшенню швидкості перекладу, яку можна досягти завдяки використанню різних машинних інструментів перекладу та аналізу. Так, наприклад, існують комп'ютерні інструменти для аналізу морфологічного рівня тексту та виявлення категоріальних розбіжностей, характерних для того чи іншого оригіналу. Використання перекладацьких програм дає змогу здійснювати аналіз структурних, смислових і тематичних розбіжностей. Іншим прикладом

може бути використання контент-аналізу для сучасних медіа та інтернет-гіпертексту [Herring 2004, с. 340]. Контент-аналіз дозволяє опрацьовувати величезні обсяги текстів через вивчення та декодування тем, структур, особливостей, зв'язків та обмінів з урахуванням різних семіотичних систем.

Незважаючи на те, що природу перекладознавчого аналізу розуміють по-різному, існує згода щодо його двох основних цілей і двох етапів: перший спрямований на загальне розуміння, другий зосереджується на позатекстових і внутрішніх релевантних елементах, тому другий етап зазвичай підрозділяють на два окремих етапи.

На першому етапі процесу перекладу перекладач повинен уважно прочитати текст. Намагаючись зрозуміти вихідний текст, перекладач визначає значення слів та їхні взаємозв'язки спочатку в реченнях, потім в абзацах, потім в окремих частинах тексту і, нарешті у всьому тексті. Потім перекладач пов'язує ці знання з реальною життєвою ситуацією, яку відображає текст і яка включає автора оригіналу та одержувача тексту перекладу. Інтуїція перекладача також відіграє важливу роль у перекладі, оскільки розуміння тексту є частково свідомим, а частково підсвідомим процесом (який підтримує інтуїція).

Другий етап перекладацького процесу передбачає аналіз позатекстових чинників. Відомий німецький перекладознавець К. Норд [1995; 2005] розробила огляд найважливіших зовнішніх текстових факторів, що характеризують комунікативну ситуацію тексту, та внутрішніх текстових факторів, що впливають на характер вихідного тексту. Ці фактори можна сформулювати у вигляді запитань: Хто? Стосується автора тексту або перекладача; чому? запитує про наміри автора або клієнта (того, хто замовляє переклад), а також про мету тексту (наприклад, рекламні брошури готелю призначені для того, щоб зацікавити клієнтів зупинитися в готелі). Питання, що починається з «Для кого?», стосується одержувача цільового тексту. Те, для кого призначений текст, суттєво впливає на те, як перекладач працюватиме з текстом. Так, текст, призначений для дорослих, суттєво

відрізнятиметься від тексту, призначеного для дітей; текст для професійної аудиторії відрізнятиметься від тексту для нефахівців або непрофесійної публіки. Перекладач також повинен враховувати культурні особливості реципієнта, а також його знання в даній галузі або предметі, коли він розробляє цільовий текст. Питання про посередника стосується каналу, через який перекладений текст потрапляє до реципієнта; цей фактор значною мірою впливає на форму і методи перекладу. Вибір посередника визначає спосіб комунікації (усна/письмова комунікація, акустична/візуальна комунікація). Тому перекладачеві необхідно знати, чи буде переклад опублікований у вигляді книги, журнальної (або газетної) статті, тематичної статті в газеті, або у вигляді листівки чи листа. Текст для усної презентації значно відрізнятиметься від письмового.

Питання про місце і час (де? і коли?) впливають на зміст і форму тексту. Це стосується, зокрема, вказівних займенників і прислівників, наприклад, *this, here, there, yesterday, today* тощо, які прив'язують текст до певної комунікативної ситуації. Однак у багатьох випадках комунікативна ситуація змінюється в процесі перекладу, оскільки цільовий текст перекладу створюється в іншому місці та в інший час, ніж текст оригіналу.

Третій етап процесу перекладу – це аналіз внутрішніх текстових факторів. Після того, як перекладач отримав загальне уявлення про зовнішні текстові фактори, він повинен продовжити аналіз внутрішніх текстових факторів, щоб отримати повну картину тексту, що лежить в основі перекладу. К. Норд [1995; 2005] описує їх як текстові фактори, які суттєво впливають на характер вихідного тексту. До них належать: питання про що? використовується для отримання інформації про предмет тексту. Питальне слово що? відноситься до змісту тексту, тобто того, що автор позначив як основний зміст тексту. Питання, що починається зі слів «що є/не є?» сигналізує про пресупозицію, яку має на увазі автор тексту. Питання про послідовність орієнтоване на організацію інформації в тексті, тобто на макроструктуру тексту та мікроструктуру текстових сегментів. Питання про

невербальні засоби комунікації стосується, наприклад, формального макету, шрифту (типу літер), візуальної сегментації тексту, використання кольорів та/або ілюстрацій тощо. Питання про вибір слів (якими словами?) стосується лексичних властивостей тексту, зокрема морфологічних властивостей тексту, а також функції окремих частин слів як носіїв інформації. Питання «які речення?» використовується для позначення характерних синтаксичних засобів, використаних у тексті, про який йде мова, тобто про типи речень або клаузул, про зв'язок між головним і підрядним реченнями тощо; а також про характерні синтаксичні засоби, що використовуються в тексті, наприклад, про речення, зв'язки між головним і підрядним реченнями тощо; а також включення осіб у текст (автора або реципієнта), тобто чи включив автор себе або реципієнта у текст.

Останнє питання починається «яким чином?», що стосується надсегментних ознак тексту, вказує на наголос, інтонацію та ритм. Аналіз перекладачем внутрішніх і зовнішніх текстових чинників дозволяє перекладачеві краще зрозуміти сам текст, його функцію і мету, яку хоче досягти клієнт (той, хто замовляє переклад), для того, щоб переклад повністю відповідав замовленню клієнта на переклад. Під час аналізу тексту перекладач формує загальне уявлення про вихідний текст і отримує чітке уявлення про те, як текст повинен і буде виглядати.

РОЗДІЛ 2

КОМП'ЮТЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ОБ'ЄКТ

Беручи до уваги науковий доробок видатних учених, можемо стверджувати, що будь-який текст, незалежно від стилю, має своєю головною метою виконання певного комунікативного завдання. Комунікативна структура будь-якого тексту, у свою чергу, значною мірою залежить від зовнішніх лінгвістичних чинників, а саме: змісту та інтенції повідомлення, типу та способу комунікативного акту, адресанта та адресата, їхніх індивідуальних особливостей.

У сфері прагматики текстів комп'ютерної документації акцент робиться на розгляді змісту (повідомлення у висловлюванні) і розгляді особистої інтенції повідомлення як індивідуального висловлювання, що пов'язано з формальними характеристиками науково-технічного стилю, який характеризується точністю, послідовністю, широким застосуванням технічних термінів, стійких словосполучень і стереотипної лексики. Тексти комп'ютерної документації вирізняються точністю формулювань, переконливістю висновків, а також наміром адресантів показати свою справжню позицію і бажання переконати адресата. Звідси впливають такі формальні характеристики текстів комп'ютерної документації: структурна повнота і точність; формальна стислість і послідовність; стандартна мова.

Для дослідження було обрано інструктивні тексти щодо роботи з програмним забезпеченням з офіційних сайтів фірм Microsoft, Google, Schema та Adobe. Усього було взято 4 тексти загальним обсягом 100000 знаків (без пробілу) – оригінал і переклад. Під час первинного аналізу для подальшого дослідження з цих текстів було обрано 7 мовних категорій, як такі, що зустрічаються найчастіше: терміни, аббревіації та скорочення як лексичні особливості, інфінітив, модальні дієслова і пасивний стан як граматичні, а також наказовий спосіб та іменникові фрази як синтаксичні.

Методом суцільної вибірки було відібрано речення, що містять вищезазначені категорії, після чого їх аналізували на предмет підбору найкращої трансформації для найточнішого збереження вихідного повідомлення з метою донести зміст до адресанта без помилок та втрат. Зібрані дані, за можливістю, класифікувалися і, для наочності, були оформлені у вигляді графіків.

2.1. Лексичні трансформації у перекладі комп'ютерної документації

2.1.1. Переклад термінів комп'ютерної документації

Галузь інформаційно-комунікаційних технологій є однією з найбільш прогресивних з точки зору інновацій. Більшість винаходів у цій галузі з'являються в США, тому природно, що вони отримують свою номінацію англійською мовою. Однак глобальний характер комп'ютеризації призвів до інтернаціоналізації комп'ютерної лексики. Багато комп'ютерів використовуються не тільки в професійній сфері, але й у повсякденному житті. Як наслідок, багато комп'ютерних термінів перейшли зі сфери спеціалізованої мови у сферу загальноживаної, що призводить до появи комп'ютерного сленгу.

Засвоєння комп'ютерної лексики відбувається одночасно з використанням інформаційних та комунікаційних інновацій. Така одночасна інтеграція реалій та номінацій призводить до швидкого усвідомлення, запам'ятовування та подальшого мовного реагування. Комп'ютерна термінологія – це система термінів у галузі інформаційних технологій. Ця терміносистема є однією з наймолодших терміносистем, оскільки її формування та розвиток розпочався наприкінці XX століття, в період бурхливих інновацій у сфері інформаційних технологій. Комп'ютерні терміни

тісно пов'язані із загальноповживаною лексикою, а тому набувають певних специфічних рис, таких як експресивність, образність, стилістичні відтінки та оцінне значення (наприклад, *garbage collection, firewall, fire button, hotlist, burst speed, bottleneck* тощо).

Таким чином, комп'ютерні терміни – це слова або словосполучення, які мають конкретне, чітко визначене значення в сфері інформаційних технологій. Важливою особливістю цих термінів є те, що вони точно виражають поняття, процеси та назви речей, які є характерними для інформаційних технологій.

На думку Е. Яленяускене та В. Сіцеліте, «комп'ютерна мова» – це особлива мова, «мова, що формується»; це спеціальна мова, сформована в предметній галузі і технологічно пов'язана з виробництвом персональних комп'ютерів та їхнього програмного забезпечення [Jaleniauskien'e, Cicelyt'e 2011, с. 122].

С. М. Єнікєєва зазначає, що особливістю комп'ютерних термінів є те, що в результаті глибокого проникнення комп'ютерних технологій в усі сфери життя суспільства, вони поступово втрачають свій вузько технічний характер і стають частиною повсякденної мови [Єнікєєва 2006, с. 127]. Цього не можна сказати про інші технічні терміносистеми.

Згідно М. А. Кізіль, комп'ютерні терміни також визначаються як лексичні одиниці, що характеризуються структурно-семантичною взаємозалежністю своїх компонентів, у межах яких реалізується як інформаційно-змістовий, так і когнітивно-образний досвід у сфері інформатики, комп'ютерних технологій та інтернет-комунікації. Зокрема, М. А. Кізіль зазначає, що екстралінгвістичні фактори, які впливають на розвиток комп'ютерної терміносистеми, це інформатизація, комп'ютеризація англійських суспільств і всього світового співтовариства в цілому, створення та поширення інтернет-сфери та кіберпростору, а також процеси глобалізації, експансією англійської мови, пріоритетністю мовного кодування понять і комп'ютерно-опосередкованих реалій її засобами [Кізіль

2015, с. 55]. Таким чином, мова відображає зміни, що відбуваються в навколишньому світі.

Існує два основні підходи до вивчення термінів: нормативний та дескриптивний. Нормативний підхід передбачає вивчення термінів як слів (або словосполучень) певної сфери вживання, що відрізняє термін за своїми структурними та семантичними характеристиками від загальноновживаної лексики. Описовий підхід передбачає вивчення термінів як будь-яких лексичних одиниць зі спеціальною функцією.

Проаналізувавши тексти комп'ютерної документації, можна дійти висновку, що терміносистема цієї галузі складається з термінів, які можна поділити на такі групи:

1. Терміни, які співвідносяться із загальноновживаними словами. Такі терміни утворюються внаслідок того, що загальноновживані слова набувають значень, специфічних для ІТ. У цьому випадку терміном є загальноновживане слово (наприклад, *card, chat, break, drive, default, button, edit, copy, disable, page, account, alias, application, cookies, assembler, backdoor, cable, click, bus, bug*).

2. Загальні терміни, які функціонують не лише в межах комп'ютерної терміносистеми, а й в інших галузях науки і техніки (наприклад, термін *driver*, який у комп'ютерному контексті означає програму, яка керує введенням і виведенням інформації, але в інших галузях науки і техніки має інші значень. Наприклад, в економіці це означає «те, що змушує інші речі прогресувати, розвиватися або ставати сильнішими»: *Momentum-based investing is the most prominent of the new market drivers* [Cambridge Dictionary]).

3. Спеціальні терміни, характерні лише для комп'ютерів. Прикладами є такі терміни, як *hardware, software, cyberprofilers, technomedia, e-cabinet, e-money, webfare, e-surfer, shareware, subnet, e-wallet, hyperlink, hypertext, cyberspace, microblog*. У таких випадках значення слова і значення терміна

збігаються, оскільки слово слугує лише для вираження одного спеціального поняття, тобто термін і семантика слова адекватні значенню терміна.

4. Терміни, які мають два або більше значень у комп'ютерній галузі. Наприклад, термін *server* – це назва комп'ютера як пристрою для доступу до Інтернету, а також програми, що забезпечує доступ до інтернету; термін *display* як дієслово означає «відображати, показувати», а як іменник означає екран або монітор; *format* означає стандартне меню і команду форматування; *file* означає документ, окрему одиницю інформації, а також стандартне меню додатків, що відповідають за роботу з файлами.

Згідно класифікації Е. Г. Балюти та С. М. Єнікєєвої [2001], за морфологічною будовою терміни комп'ютерної документації поділяються на:

1) прості (наприклад, *file* – частина інформації, що має ім'я; *disc* – кругла пластинка з магнітним шаром для зберігання інформації; *program* – комп'ютерна програма; *card* – ігрова реєстраційна або кредитна (залежно від контексту); *button* – кнопка на системному блоці; *cable* – з'єднувальний кабель; *chat* – спілкування між користувачами комп'ютера через інтернет або іншими комп'ютерними мережами);

2) складні (наприклад, *hotlist* – список адрес, які потрібно зберегти на майбутнє; *keyword* – головне слово; *bottleneck* – критичний елемент, що обмежує продуктивність системи; *desktop* – робочий стіл; *firewall* – брандмауер; *chipset*; *database* – база даних; *bookmark* – закладка; *clipboard* – буфер обміну);

3) терміни-словосполучення (наприклад, *burst speed* – найвища швидкість, на якій може працювати пристрій; *fire button* – кнопка запуску програми; *address map* – відображення логічних та фізичних адрес; *code review inspection* – систематичний та періодичний аналіз коду з метою пошуку помилок, не знайдених на ранніх стадіях розробки програмного забезпечення; *garbage collection* – операція видалення непотрібних даних; *data type* – тип даних у програмуванні; *full screen* – повноекранний режим; *general protection fault* – загальна помилка захисту у

всіх програмах Windows; *link editor* – системна програма, яка бере один або декілька об'єктних файлів (згенерованих компілятором або асемблером) і об'єднує їх в один файл, файл бібліотеки або інший «об'єктний» файл.

Наразі серед лінгвістів немає одностайної думки щодо доречності вживання термінів у тій чи іншій частині мовлення. Деякі лінгвісти вважають, що термінами можуть бути лише іменники, оскільки вони є номінативними [Ахманова 2007]. Інша група вчених припускає, що термін може належати до будь-якої основної частини мови, якщо він виражає певне поняття, має точну дефініцію, виконує функції знакової систематизації, наукової комунікації, гносеологічну та евристичну функції, а також характеризується точністю, стислістю і легкістю творення похідних термінів.

Залежно від належності до певної частини мовлення можна виокремити чотири основні категорії термінів:

- 1) терміни на позначення предметів – іменники;
- 2) терміни на позначення процесів та явищ – дієслова;
- 3) терміни на позначення якостей – прикметники;
- 4) терміни на позначення величин – прислівники.

Існують різні підходи до семантичного аналізу термінологічних одиниць. Це передбачає існування семантичних груп, під якими розуміється сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту і відображають поняттєву, предметну та функціональну подібність позначуваних явищ.

Для дослідження було відібрано 700 англomовних комп'ютерних термінів (вони становлять 100% вибірки).

На цьому етапі семантичного аналізу було узагальнено такі групи на основі спільних семантичних ознак (повний перелік прикладів див. у Додатку А):

- 1) лексичні одиниці на позначення типів комп'ютерів та комп'ютерних компонентів (*hardware, multi-user, disk controller, technomedia, technotyre, technoklutz, subnotebook, LCD – liquid crystal display, ACPI – Advanced*

Configuration and Power Interface, bus, button, cable, card, chip, device, memory, mouse, screen, server, slot, socket, tower, sound blaster тощо);

2) лексичні одиниці, що позначають типи комп'ютерної мови, символи та знаки (*shareware, interlace, subclass, superclass, subroutine, kerning, spacing, folder, outliner, half-word, four-digit, two-spot, BASIC* – універсальний символічний код команд для початківців, *CGI* – загальний шлюзовий інтерфейс, *HTML* – розширювана мова розмітки гіпертексту, поштовий індекс тощо);

3) лексичні одиниці на позначення комп'ютерного програмного забезпечення (*antivirus, browser, subdirectory, submenu, webware, wrapper, codec, driver, editor, explorer, spyware, trialware, BIOS – Basic Input Output System, DOS – Disk Operating System* тощо);

4) лексичні одиниці, що позначають роботу з комп'ютером, пов'язану з діями та командами (*programming, delete, reformat, reboot, redirection, verrun, disconnect, authorization, overlocking, defragmentation, cyberhacking, point-and-click, drag-and-drop, spam, click, scan, tweak, type, garbage collection* тощо);

5) лексичні одиниці на позначення користувачів та програмістів (*computerman, user, programmer, application developer, program analyst, cybercrook, cyberthief, cyberboteur, cyberchondriac* тощо);

6) лексичні одиниці, які пов'язані з Інтернетом (*internet, dot com, hyperlink, unfriend, cybercrime, e-cash, e-money, e-scam, e-government, e-shopping, e-retail, technofear, subdomain, IRC – Internet Relay Chat, SMTP – Simple Mail Transfer Protocol* тощо).

Результати кількісного аналізу комп'ютерних термінів за семантичними групами представлено в таблиці 2.1.

Як показало дослідження, найбільшою семантичною групою є група, до якої входять лексичні одиниці, що позначають роботу з комп'ютером, пов'язану з діями та командами (34,3%). Найменшою семантичною групою є група, до якої увійшли лексичні одиниці на позначення користувачів та програмістів (4,6%).

Табл. 2.1

Результати кількісного аналізу комп'ютерних термінів за семантичними групами

№	Семантичні групи	Кількість випадків	Відсоток
1.	лексичні одиниці на позначення типів комп'ютерів та комп'ютерних компонентів	95	13,6
2.	лексичні одиниці, що позначають типи комп'ютерної мови, символи та знаки	90	12,8
3.	лексичні одиниці на позначення комп'ютерного програмного забезпечення	132	18,9
4.	лексичні одиниці, що позначають роботу з комп'ютером, пов'язану з діями та командами	240	34,3
5.	лексичні одиниці на позначення користувачів та програмістів	32	4,6
6.	лексичні одиниці, які пов'язані з Інтернетом	111	15,8
	Усього	700	100

Типи морфологічного словотвору комп'ютерних термінів наступні: морфологічний (афіксація), синтаксичний (утворення термінологічних сполук) та морфолого-синтаксичний [Bogachuk, Bihunov 2020, с. 7].

Афіксація – це утворення нової лексичної одиниці шляхом додавання до основи афікса (суфікса, префікса, інтерфікса, інфікса тощо) до основи. Найпоширенішими способами афіксації комп'ютерних термінів є:

1. Префіксація – спосіб утворення нової лексичної одиниці, що характеризується додаванням префікса, афікса, який стоїть перед основою; найпоширенішими прикладами є «cyber-», «de-», «e-», «hyper-», «micro-», «mini», «multi-», «sub-», «super-», «techno-» (наприклад, *cyberaddict*, *deactivate*, *e-banking*, *hyperlink*, *interface*, *macroassembler*, *microblog*, *minicomputer*, *multiaccess*, *overload*, *redirection*, *subdirectory*, *superclass*, *technofear*, тощо).

2. Суфіксація – спосіб утворення нової лексичної одиниці, що характеризується додаванням суфікса, афікса, який стоїть між коренем слова та закінченням, найпоширенішими з яких є «-er», «-ware», «-ise», «-ing», «-(a)tion», «-ish», «-ese» (наприклад, *scanner*, *webware*, *processor*, *hackish*, *smiley*, *hackerese*, *crookhood*, *hacking*, *boofer*, *kerning*, *application*, *cursor*, *mailware*, *authorize*, *authorization*, *minimize*, тощо).

3. Префіксально-суфіксальний – спосіб утворення лексичної одиниці, що характеризується додаванням як префікса, так і суфікса (наприклад, *reassignment*, *disintermediation*, *co-registration*, *outliner*, *refactoring*, *encoder*, *supersampling*, *destructor*, *deauthorise*, *overlocking*, *defragmentation*, *cyberhacking*, *multinetting*, тощо).

Іншим способом творення комп'ютерних термінів є основоскладання – поєднання двох або більше основ в одне слово, що відрізняється цілісністю (наприклад, *netdead*, *wirehead*, *barfmail*, *rollover*, *laptop*, *craftsmanship*, *flatworm*, *user-friendly*, *keyboard*, тощо).

Розрізняють такі типи основоскладання, як однокомпонентний та двокомпонентний. Деякі лінгвісти пропонують розрізняти складні слова та складні словосполучення на основі їх семантичних, морфологічних, орфографічних, фонетичних та інших особливостей. Незалежно від того, зі скількох словосполучень вони складаються, вони мають однакове значення і

становлять одну лексичну одиницю. Н. Ф. Клименко трактує це явище як складання основ кількох слів, що характеризується поєднанням двох або більше компонентів без сполучних голосних [Клименко 1998, с. 47].

У вибірці представлені наступні приклади:

1) двокомпонентні:

Adj. + N = N (наприклад, *abstract class, actual argument, Bad Clusters, control panel, full screen, general options, recycle bin* тощо).

N + N = N (наприклад, *user account, Alpha-channel, code review, command prompt, data type, garbage collection, link editor, machine code, sound bluster, source code, web service, web site* тощо).

Participle II + N = N (наприклад, *advanced option, lost clusters, managed code, run time* тощо).

2) трикомпонентні:

Adj. + N + N = N (наприклад, *general protection fault, Active Server Page, Base Class Library* тощо).

Найбільшою групою є група N + N = N.

Згідно з І. В. Андрусак, конверсія – це утворення нового стебла з вже існуючого слова шляхом простого переосмислення останнього без зміни його форми [Андрусак 2019, с. 12]. Це неафіксальний тип переходу слова в іншу сферу мови (наприклад, *to download, to boot, to freeze, to sleep, to login, to bookmark, to mailbomb, to text-message, to spam* тощо).

Реверсія, або зворотний словотвір, – це утворення нових слів шляхом відсікання афіксів (наприклад, *doubleclick, download, flood* тощо).

Змішування (блендінг) – це вплив одного слова на інше, в результаті чого виникає нова форма, яка містить ознаки обох слів (наприклад, *netizen, webliography, hackintosh, hacktivist* тощо).

Перелік прикладів найпоширеніших способів утворення комп'ютерних термінів за допомогою афіксації та основоскладанням див. у Додатку Б.

Аналіз вибірки показує, що комп'ютерні терміни також утворюються лексико-семантичним способом шляхом переосмислення (метафори та

метонімії) існуючих слів та словосполучень. Це називається вторинна номінація або транспозиція (наприклад, *bug, skyscraper, firewall, garbage, bus, button, cookies, driver, editor, field, file, flash, link, mirror, memory, page, player, root* тощо).

Результати кількісного аналізу способів творення комп'ютерних термінів представлено у таблиці 2.2.

Табл. 2.2

Результати кількісного аналізу способів утворення комп'ютерних термінів

№	Семантичні групи	Кількість	Відсоток
1	Афіксація	232	38,7
	- Префіксація	117	19,5
	- Суфіксація	103	17,1
	- префіксо-суфіксація	12	2,1
2	Основоскладання	112	18,7
3	Конверсія	36	6
4	Реверсія	12	2
5	Блендінг	22	3,6
6	Лексико-семантична транспозиція	186	31
	Усього	600	100

Приблизно 65 термінів були прикладами абревіатур, про що мова піде у п. 2.1.2.

Якщо перекладач стикається з терміном, у значенні якого він не впевнений, важливо перевірити, чи не належить він до категорії неперекладних термінів. Наступний крок – визначити, чи існує переклад для цього терміна. Якщо переклад вже існує, його слід використовувати незалежно від того, за якою моделлю він був створений. Лише у випадку, якщо термін ще не має усталеного перекладацького еквівалента, перекладач може самостійно обирати метод перекладу. Перевагу слід надавати

семантичним еквівалентам, які забезпечують адекватну передачу наочно-логічного значення терміна [Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 98]. Порівняно з транскрипцією, еквівалентний спосіб перекладу дозволяє краще зрозуміти термін, що перекладається пересічними носіями української мови. При перекладі складних термінів бажано обирати елементи з українськими, а не запозиченими основами [Карабан 2002, с. 260]. Питання стандартизації перекладу термінів комп'ютерної документації пов'язане зі створенням адекватних перекладацьких глосаріїв для використання в системах Translation Memory. Терміни повинні перекладатися послідовно та однозначно, що можливо за умови правильного використання добре сформульованої моделі перекладу.

Таким чином, комп'ютерні терміни відрізняються від інших спеціалізованих терміносистем тим, що вони активно переходять від вузького застосування до загального. Крім того, ці терміни характеризуються певними специфічними рисами, такими як експресивність, образність, стилістичні відтінки та оцінне значення. Аналіз структурно-семантичних особливостей комп'ютерних термінів дає змогу забезпечити їм найбільш адекватний переклад.

2.1.2. Особливості перекладу абревіатур і скорочень

Для розшифрування абревіатур використовуються наступні методи:

- аналіз контексту;
- використання словників скорочень;
- аналіз структури скорочень;
- використання аналогій.

Отже, процес перекладу відсутніх у словниках та довідниках скорочень здійснюється у два етапи:

1) розшифровка абрєвіатури, тобто визначення вихідної англійської форми або корелята;

2) передача корелята засобами української мови, тобто пошук відповідної української форми, яка найточніше передає зміст ідентифікованого поняття.

Під час аналізу було виявлено 65 абрєвіатур (*HTML, XPS, PC, RAM* та ін.) і 12 скорочень (*Gmail, app, email*).

Під час дослідження було виокремлено такі трансформації, використані під час перекладу скорочень і абрєвіатур:

1) запозичення іншомовного скорочення (32)

Tablets and 2-in-1s with GPIO indicators or those that have a laptop and slate indicator will be able to be configured to enter «tablet mode» automatically.

– Планшети та моноблоки з індикаторами GPIO або з індикаторами ноутбука та планшета можна налаштувати на автоматичне перемикання в «режим планшета».

To install a 64-bit OS on a 64-bit PC, your processor needs to support CMPXCHG16b, PrefetchW, and LAHF/SAHF. – Для встановлення 64-розрядної операційної системи на 64-розрядний комп'ютер процесор повинен підтримувати CMPXCHG16b, PrefetchW і LAHF/SAHF.

Secure boot requires firmware that supports UEFI v2.3.1 Errata B and has the Microsoft Windows Certification Authority in the UEFI signature database. –

Для захищеного завантаження необхідна прошивка, що підтримує UEFI v2.3.1 Errata B і має в базі сигнатур UEFI сертифікат центру сертифікації Microsoft Windows.

A Wi-Fi internet connection is required to download and install the upgrade.

– Для скачування та встановлення оновлення потрібне підключення до мережі Wi-Fi.

Дуже часто англійські абрєвіатури запозичуються без перекладу і змін, таким чином, вони залишаються без перекладу в латинському написанні.

2) наблизений переклад (21)

To find out more about the changes, visit the FAQ page. – Щоб дізнатися більше про ці зміни, відвідайте сторінку запитань і відповідей.

If you find your PC slowing down, ask yourself if you really need to keep all your programs and windows open at once. – Якщо комп'ютер працює повільно, подумайте, чи справді потрібно тримати відкритими всі програми та вікна.

Іноді в перекладі з різних причин використовується наближений переклад. Наприклад, у першому прикладі *FAQ* не має строго аналога в перекладі. Він може перекладатися і як сторінка запитань і відповідей, і як запитання, що часто ставляться, або декількома українськими акронімами: **ЧаПи** (**Часті Питання**) – найпоширеніший варіант акроніму; **ПоПит** (**Популярні або Постійні Питання**); **ЗаПит** (**Завчасні Питання**) – цей акронім збігається з терміном «запит»; **ПоЗа**, рідше **ПЗ** (**Поширені Запитання**) – один із альтернативних варіантів акроніму; **ЩДЧ** (**Що До Чого**) – ще один із альтернативних варіантів акроніму [Словотвір].

У другому прикладі *PC* перекладається не як персональний комп'ютер, а просто як комп'ютер для так званої економії мовленнєвих зусиль.

3) функціональна заміна (16)

Windows run faster would be complete without mentioning that you should consider adding more random access memory (RAM) to your PC. – Windows працює швидше, якщо не згадати про те, що вам варто подумати про збільшення обсягу оперативної пам'яті (ОЗП) на вашому комп'ютері.

Windows 7 can run on a PC with 1 gigabyte (GB) of RAM, but it runs better with 2 GB. – Windows 7 може працювати на комп'ютері з 1 ГБ ОЗП, але з 2 ГБ вона працюватиме краще.

For optimal performance, boost that to 3 GB or more. – Для оптимальної продуктивності рекомендуємо розширити пам'ять до 3 ГБ і більше.

Windows sets the initial minimum size of the paging file equal to the amount of random access memory (RAM) installed on your computer, and the maximum size equal to three times the amount of RAM installed on your computer. –

Windows встановлює початковий розмір файлу підкачки рівним об'єму оперативної пам'яті вашого комп'ютера, а максимальний розмір файлу підкачки відповідає потрійному об'єму ОЗП.

Ми бачимо, що аббревіатури в наведених випадках перекладаються відповідними аббревіатурами української мови (за умови наявності таких).

4) вилучення (6)

*If you shared your calendar with an individual **email** address, they'll see your calendar in their «Other calendars» list.* – Якщо ви надали доступ окремому користувачеві, він побачить ваш календар у списку «Інші календарі».

*Many **PC** manufacturers pack new computers with programs you didn't order and might not want.* – Багато виробників оснащують нові комп'ютери програмами, які не потрібні користувачам.

У даному реченні, наприклад, щоб не повторюватися, «...виробники персональних комп'ютерів оснащують нові комп'ютери...» перекладач скоротив до «...виробники оснащують...».

У деяких випадках, коли сенс речення не страждає, аббревіатуру/скорочення можна не вводити, як у наведених прикладах.

5) переклад аббревіатури повним словом-еквівалентом (5)

For certain third party applications, the «Get Windows 10» app will scan for application compatibility. – Додаток «Перехід на Windows 10» перевірить сумісність певних додатків сторонніх виробників.

App availability and experience varies by device and market. – Доступність і функції застосунку відрізняються залежно від типу пристрою та країни його реалізації.

*All third-party plug-ins are displayed in a new category named **Add-ons**.* – Усі плагіни відображаються в новій категорії Надбудови.

Якщо будь-який термін було скорочено, при цьому в нього є аналог мовою, якою здійснюється переклад, то він перекладається повним словом-еквівалентом.

б) калькування (2)

If you keep so many programs, e-mail messages, and websites open that you think restarting is a hassle, that's probably a sign you should restart your PC. – Якщо відкрито так багато програм, повідомлень електронної пошти та веб-сайтів, що перезапуск видається проблемою, то це серйозний привід все-таки перезапустити комп'ютер.

Instead of adding someone's email address, enter the email address of the Google Group. – Замість адреси електронної пошти окремого користувача введіть адресу групи Google.

У незначній кількості випадків скорочення були перекладені калькуванням.

Відсоткове співвідношення використаних трансформацій під час перекладу аббревіатур і скорочень у досліджених текстах можна побачити на Рис. 2.1.

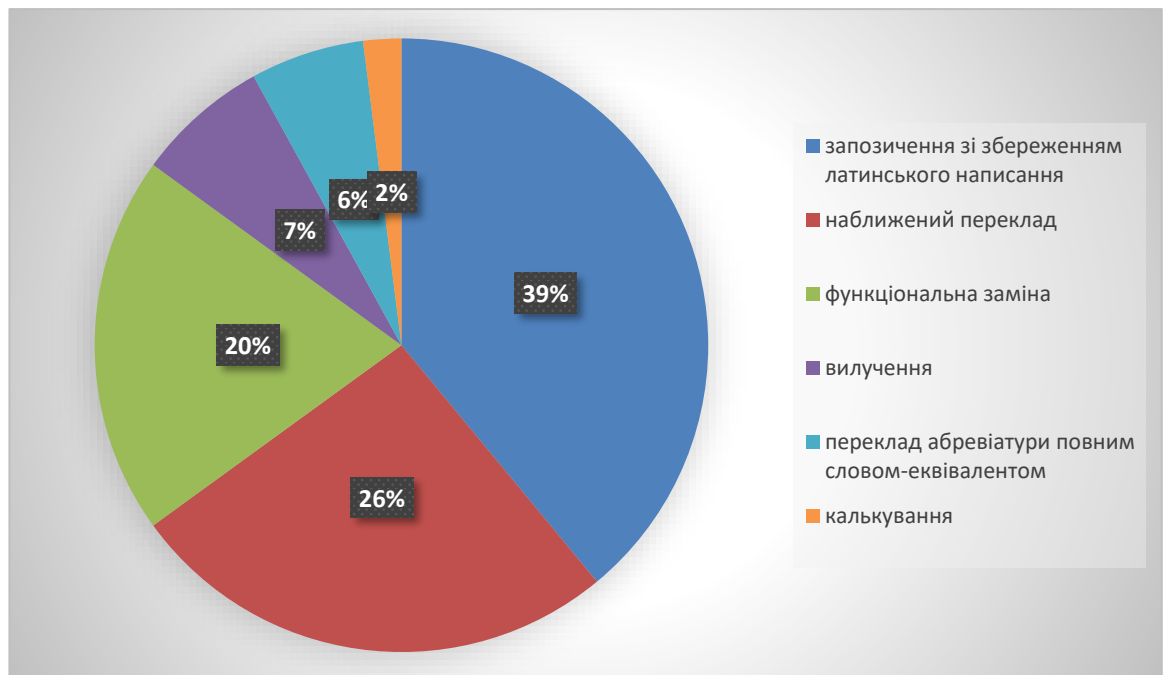

Рис. 2.1. Відсоткове співвідношення використаних трансформацій під час перекладу аббревіатур і скорочень

Отже, переважною мовною трансформацією під час перекладу аббревіатур і скорочень стало запозичення зі збереженням латинського

написання. Це можна пояснити тим, що розшифровка абрєвіатури українською не завжди є доречною через громіздкість, а створення скорочення-еквівалента може збігтися з іншими, вже наявними скороченнями. Крім того, здебільшого абрєвіатури мають бути зрозумілі програмістам, тому для їхньої зручності не завжди доцільно перекладати або створювати нові абрєвіатури.

2.2. Граматичні трансформації у перекладі комп'ютерної документації

2.2.1. Особливості перекладу модальних дієслів

Під час аналізу було знайдено такі модальні дієслова: *can* (76), *may* (15), *might* (15), *must* (1), *have to* (2), *should* (4) *could* (2).

У досліджених текстах було виявлено такі варіанти перекладу модальних дієслів:

1. еквівалент (60)

*Unnecessary files on your hard disk take up disk space and **can** slow down your computer.* – Непотрібні файли займають місце на жорсткому диску та можуть уповільнити роботу комп'ютера.

*You **may** free up disk space and easily delete files like temporary files or your previous version of Windows within the Storage system setting.* – Ви можете очистити дисковий простір і просто видалити файли, наприклад, тимчасові файли або попередню версію Windows, у розділі «Пам'ять».

*If you decide you don't want them, keeping the software on your computer **might** slow it down by using precious memory, disk space, and processing power.* – Ці програми можуть уповільнювати роботу комп'ютера, оскільки витрачається пам'ять, місце на диску та ресурси процесора.

*External monitor **must** support HDMI input.* – У зовнішнього монітора має бути роз'єм HDMI.

У наведених прикладах англійські модальні дієслова перекладаються українськими модальними дієсловами, найбільш еквівалентними за значенням

2) заміна частин мовлення (39)

*In most cases, the upgrade will use some device storage space; you **may** need to remove unneeded files from your device to complete the upgrade.* – Як правило, оновлення займає певний обсяг пам'яті пристрою, тому, щоб завершити оновлення, вам, можливо, потрібно видалити непотрібні файли з пристрою.

*For pages like this with a collection of items, you **should** mark each item separately (in this case a series of Persons) and add the url property to the link to the corresponding page for each item, like this.* – Для сторінок, подібних до цієї, із таким набором елементів, ви повинні позначити кожен елемент окремо (у цьому випадку ряд осіб) і додати властивість url до посилання на відповідну сторінку для кожного елемента, як це.

*If your PC is fast enough, you don't **have to** make this tradeoff, but if your computer is just barely powerful enough for Windows 7, it can be useful to scale back on the visual bells and whistles.* – Якщо комп'ютер досить швидкий, немає потреби жертвувати візуальними ефектами, але якщо продуктивності ледве вистачає, щоб запустити Windows 7, то краще відмовитися від надмірностей.

Переважає більшість проаналізованих модальних дієслів перекладається модальними конструкціями, а в одному випадку перекладається іменником.

3) вилучення модального дієслова (14)

*Maybe you thought you **might** use the software someday, but never did.* – Можливо, якусь програму ви планували використати, але цього не сталося.

*Many PC manufacturers pack new computers with programs you didn't order and **might** not want.* – Багато виробників оснащують нові комп'ютери програмами, які не потрібні користувачам.

*If you want to share a calendar with a large group of people, you **can** add a Google Group.* – Якщо доступ до календаря потрібно надати значній кількості користувачів, використовуйте групу Google.

*Some properties **can** take only a limited set of possible values.* – Деякі властивості мають обмежений набір можливих значень.

*Links to third party websites **can** help search engines better understand the item you are describing on your web page.* – Посилання на сторонні сайти допомагають пошуковим системам краще розуміти, про що йдеться на вашій сторінці.

У деяких випадках модальне дієслово у перекладі вилучається, при цьому зміст речення зберігається.

Відсоткове співвідношення використаних трансформацій у досліджених текстах можна побачити на Рис. 2.2.

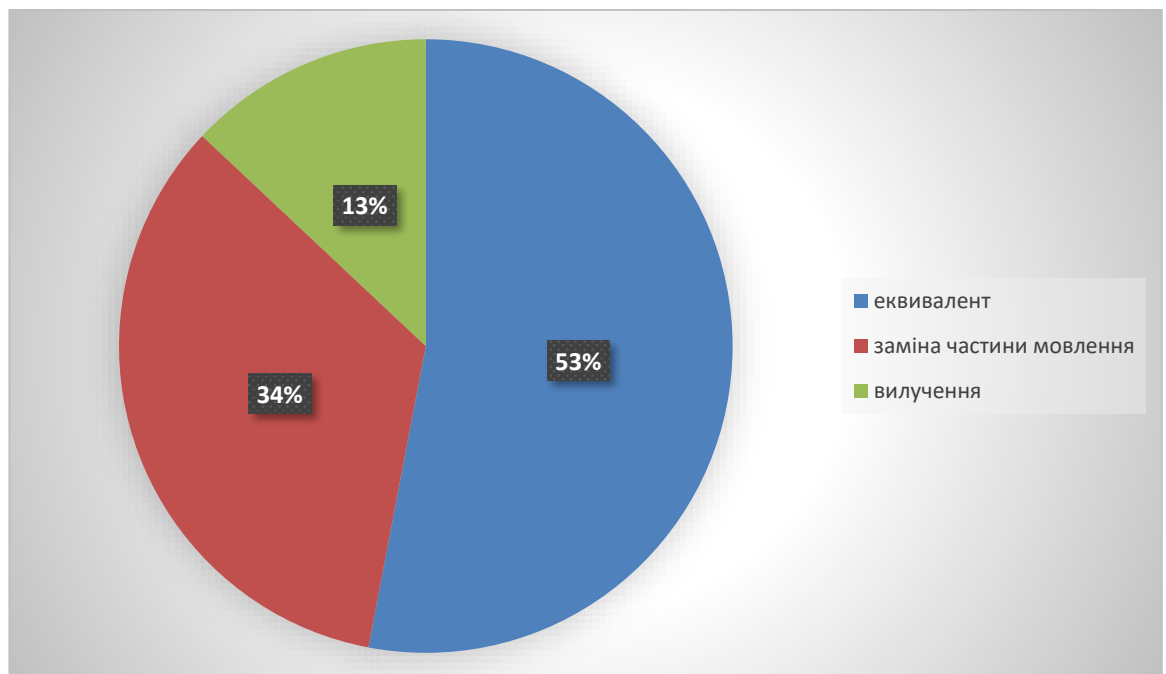

Рис. 2.2. Відсоткове співвідношення використаних трансформацій при перекладі модальних дієслів

Отже, аналіз показав, що найчастішим способом перекладу модальних дієслів є його еквівалентна заміна українським модальним дієсловом під час перекладу, зберігаючи вихідну модальність оригіналу. Однак, у деяких випадках, модальні дієслова можуть перекладатися іншою частиною мови, якщо це допомагає краще передати ступінь модальності, не перевантажуючи при цьому структуру речення. Щодо вилучення модального дієслова в перекладі, то це також цілком припустимо в тих випадках, коли зміст речення від цього не постраждає, а модальність можна висловити, наприклад, через дієслово (як у першому прикладі ціла половина речення «...thought you might use the software someday...» замінюється вдало підібраним дієсловом «планували»).

2.2.2. Своєрідність перекладу інфінітиву

У письмових текстах інструкцій інфінітиви використовуються для вираження інтелектуальної або перцептивної реакції. Головне речення в цьому випадку використовується для представлення події, яка діє як стимул. Передбачувана дія, яку повинен виконати цільовий читач, виноситься у початкову позицію, а потім слідує основна дія.

To stop auto programming, press the menu button

To store another programme, repeat with numeric '0' in front of it, i.e '05' for 5.

To return to TV mode, press NUMBER buttons.

To repeat play, press REPEAT button again.

To cancel this function, press DIGEST (VIEW) button again.

Як видно з п'яти речень, користувачеві представлені дії/завдання, до яких він має приступити. У другій частині, яка є головним реченням, користувачеві надаються конкретні завдання, які він повинен виконати, щоб здійснити необхідну дію, зазначену в початковій підрядній фразі.

У результаті проведеного дослідження було виявлено такі перекладацькі трансформації під час перекладу інфінітива, а саме:

1) еквівалентом

Дуже часто англійський інфінітив у перекладі замінюється українським інфінітивом, особливо якщо при цьому не потрібно використовувати додаткові вставні слова (наприклад, *щоб; для того, щоб* та ін.) (98)

It is possible to hide them, using the View > Show/Hide > Menu Bar command. – Приховати їх можна через меню «Перегляд» > «Показати/Приховати» > «Рядок меню».

Most websites and organizations will not have a reason to extend schema.org. – Більшості сайтів та організацій не буде потрібно розширювати schema.org.

*It's a good idea to **uninstall** all the programs you don't plan to use. This should include both manufacturer-installed software and software you installed yourself but don't want any more – especially utility programs designed to help manage and tune your computer's hardware and software.* – Рекомендуємо видалити всі програми, які ви не плануєте використовувати, зокрема ПЗ, встановлене виробником або навіть вами самими, яке вам більше не потрібне, особливо службові програми для адміністрування та налаштування обладнання та програмного забезпечення комп'ютера.

2) вилучення (17)

Even if you take such precautions, however, it's possible for your PC to become infected. – На жаль, зараження комп'ютера можливе навіть за дотримання цих запобіжних заходів.

*These often include trial editions and limited-edition versions of programs that software companies hope you'll try, find useful, and then pay to **upgrade** to full versions or newer versions.* – Це можуть бути пробні та обмежені в часі версії програм, які надають розробники, сподіваючись, що користувачі знайдуть їх корисними і придбають повні або нові версії.

Many programs are designed to start automatically when Windows starts. – Багато програм запускаються автоматично під час завантаження Windows.

That's helpful for programs you use a lot, but for programs you rarely or never use, this wastes precious memory and slows down the time it takes Windows to finish starting up. – Це зручно для програм, що часто використовуються, але якщо програма запускається рідко або зовсім не використовується, то за такого підходу марно витрачається пам'ять і сповільнюється завантаження Windows.

Вилучення може використовуватися в тих випадках, коли на рівні речення використовується така трансформація, як генералізація або розширення значення.

3) заміна частини мовлення (16)

To begin, identify the section of the page that is about the movie «Avatar». – **Насамперед**, необхідно вказати, яка частина сторінки присвячена безпосередньо фільму «Аватар».

To do this, add the itemscope element to the HTML tag that encloses that information. – **Для цього** додамо атрибут itemscope до HTML-тегу, в який міститься ця інформація.

To remove a tool, select its icon and click the Delete icon. – Для видалення інструменту виберіть відповідну піктограму та клацніть піктограму «Видалити».

Також інфінітив може перекладатися іншими частинами мовлення: у перших двох прикладах інфінітив у перекладі став вступним словом, а останній приклад – іменником.

4) заміна форми дієслова (5)

Spyware is a type of program that's installed, usually without your knowledge, to watch your activity on the Internet. - Шпигунською називається програма, яка зазвичай встановлюється без вашого відома і **відстежує** ваші дії в Інтернеті.

*Follow the directions in one of the sections above about how **to share**.* –

Надайте спільний доступ до календаря, дотримуючись наведених вище вказівок.

*Be sure **to click** the Show hidden icons button so you don't miss any icons.* –

Щоб показати всі піктограми, **натисніть** кнопку «Відобразити приховані піктограми».

*To get your new calendar **to show up** on your Android phone or tablet, you'll need to turn on sync for that calendar.* – Щоб календар **з'явився** на Android, необхідно ввімкнути синхронізацію.

У деяких випадках, як ми можемо бачити, у перекладі інфінітивів замінюється дієсловом в особистій формі, що дає змогу не перевантажувати речення зайвими словами (як, наприклад, у першому прикладі можна було б перекласти як «для того, щоб надати...»), але це обтяжує речення, тож перекладач для скорочення конструкції переклав інфінітив дієсловом у наказовому способі).

Відсоткове співвідношення виявлених трансформацій можна побачити на Рис. 2.3.

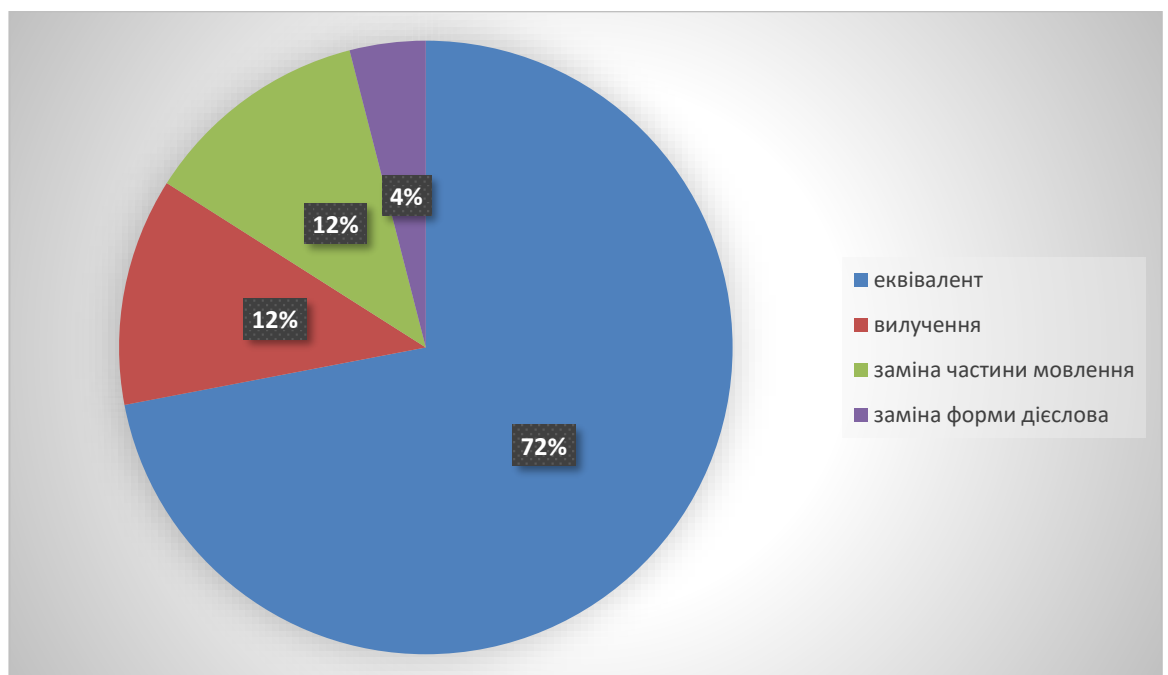

Рис. 2.3. Відсоткове співвідношення виявлених трансформацій при перекладі інфінітиву

Дослідження показало, що найчастіше при перекладі інфінітива використовували трансформацію з пошуку еквівалента, тобто англійський інфінітив був замінений українським інфінітивом. Такий спосіб перекладу зручний, особливо якщо при цьому не потрібно перевантажувати речення додатковими лексичними одиницями. В інших випадках, якщо це не спотворює сенсу речення, можуть використовуватися інші трансформації. У кожному випадку перекладач сам обирає, як зберегти сенс і не перевантажити текст.

2.2.3. Переклад пасивного стану

За певних обставин тексти інструкцій використовують пасивні речення, які допомагають створити відстороненість та безособовість. Діюча особа завжди відсторонена, оскільки необхідний акцент робиться не на ній, а на дії та її результаті. Як і в іншому науковому чи технічному дискурсі, пасивний стан пов'язаний з риторичною функцією опису процедур. Дивиться наступні приклади:

When NICAM mono is received, you can select ICAM MONO or FM MONO.

When NICAM stereo is received, you can select NICM STEREO or FM MONO. If the stereo signal is weak, switch to FM mono.

When NICAM dual is received, you can select NICAM STEREO DUAL I. NICAM DUAL II or NICAM DUAL I+II or mono.

У наведених вище реченнях описано процедуру прийому мультиплексу NICAM (Near Instantaneous Compounding Audio Multiplex) (опція). Для того, щоб викласти загальну інструкцію, актор у підрядному реченні відокремлюється, а в головному реченні вибирається нейтральний займенник другої особи «ви». Дія в головних частинах кожного з речень залежить від завершеності дії, яка вважається такою, що відбулася в підрядному реченні.

Невизначеність дійової особи в пасивних конструкціях, як це показано в інструкціях, відображає той факт, що результат дії є більш важливим, ніж те, хто цю дію виконував.

Під час перекладу пасивного стану перекладачі використовували такі трансформації:

1. Функціональна заміна (45)

Times can be specified along with dates. – Час може бути зазначено разом із датою.

Most preference problems are caused by these file-based preferences, although most Acrobat preferences are stored within the registry. – Більшість проблем з установками спричинено установками, пов'язаними з файлами, хоча більшість установок Acrobat зберігається в реєстрі.

Solitaire, Minesweeper, and Hearts Games that come pre-installed on Windows 7 will be removed as part of installing the Windows 10 upgrade. – Ігри «Косинка», «Сапер» і «Черви», попередньо встановлені в Windows 7, будуть видалені під час оновлення до Windows 10.

Windows 7 desktop gadgets will be removed as part of installing Windows 10. – Віджети робочого столу Windows 7 будуть видалені під час встановлення Windows 10.

Англійські пасивні конструкції доволі часто замінюються українським пасивним заставою в перекладі, оскільки в інструктивних текстах не завжди вказується виробник дії, а самі дії відбуваються над об'єктами.

2. Заміна частини мовлення (15)

The Performance troubleshooter checks issues that might slow down your computer's performance, such as how many users are currently logged on to the computer and whether multiple programs are running at the same time. – Performance troubleshooter перевіряє параметри, які можуть сповільнювати роботу комп'ютера, наприклад, кількість користувачів, які увійшли в систему, і число одночасно запущених програм (у цьому випадку пасивна конструкція *are logged* перекладається прикметником *які увійшли*).

*The amount of time that Windows 10 Pro users can postpone updates is **limited**.* – Час відтермінування оновлення для користувачів Windows 10 Pro **обмежений** (пасивний стан був перекладений дієприкметником).

*To check if your device is **supported** and other important information, visit your device manufacturer's website.* – Відомості про **підтримку** пристрою та іншу важливу інформацію дивіться на вебсайті виробника пристрою (у цьому випадку пасивна конструкція була перекладена іменником).

*Much like item types are specified as URLs, possible values for an enumeration on schema.org **can also be specified** as URLs.* – Значення властивостей, що перераховуються, **можна вказувати** у вигляді URL, аналогічно до типів сутностей schema.org (у цьому випадку пасивна конструкція перекладена інфінітивом з модальним дієсловом).

Крім усього іншого, у перекладі англійський пасив може перекладатися різними частинами мовлення: прикметником, дієприкметником, іменником, інфінітивом, як видно з прикладів.

3. Вилучення (10)

*Search engines can now understand not just that <http://www.avatarmovie.com> is a URL, but also that it's the URL for the trailer for the science fiction movie "Avatar", which **was directed** by James Cameron.* – Тепер пошукові системи зможуть зрозуміти не тільки те, що <http://www.avatarmovie.com> – це посилання, а й те, що це посилання на трейлер фантастичного фільму «Аватар» режисера Джеймса Кемерона.

*After Windows Journal **is removed**, you will no longer be able to open or edit Journal files (with JNT or JTP extensions).* – Після цього ви більше не зможете відкривати і редагувати файли журналу з розширенням JNT або JTP.

Group tiles can no longer be used to receive social networking status updates. – На плитках груп більше не відображаються оновлення статусу в соціальних мережах.

This technique should be used sparingly. – Цим прийомом не слід зловживати.

Вилучення пасивних конструкцій припустиме в тих випадках, коли це не впливає на зміст усього речення, наприклад, як у першому реченні: не важливо, як перекласти «який був зрежисований...», «який режисировав» або «режисера», як у прикладі. Сенса речення від цього не страждає.

4. Заміна члена речення (4)

The date, time, and duration standards are specified by the ISO 8601 date/time standard. – Формати дати, часу та тривалості **відповідають** стандарту ISO 8601.

*If there is a known issue that will prevent the upgrade, you **will be notified** of the list of applications with known issues.* – Якщо існують відомі причини, що перешкоджають оновленню, ви **побачите** сповіщення у вигляді списку додатків із відомими проблемами.

Приклади доводять, що пасивні конструкції англійської мови можуть перекладатися російською активною заставою, коли це найзручніше і не несе перевантаження речення.

Відсоткове співвідношення виявлених трансформацій можна побачити на Рис. 2.4.

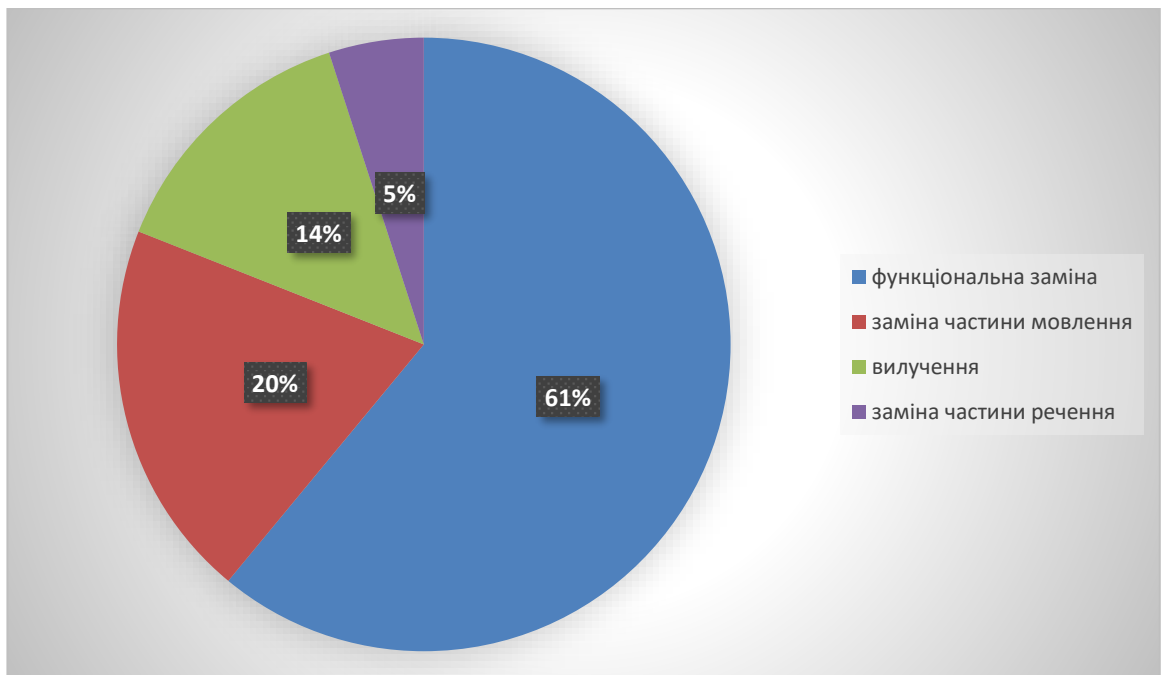

Рис. 2.4. Відсоткове співвідношення виявлених трансформацій при перекладі пасивного стану

За результатами дослідження було виявлено, що найпоширенішою трансформацією під час перекладу пасивного стану є функціональна заміна, коли англійський пасивний стан замінюється українським пасивом. В текстах-інструкціях, як правило, не вказується виробник дії, тому логічно замінювати пасивні конструкції оригіналу на пасивні конструкції мови перекладу. Однак, пасивний стан може перекладатися й іншою частиною мовлення, а також опускатися, якщо це не спотворює сенсу речення й обґрунтовано, наприклад, використанням повного перетворення або складної трансформації на рівні всього речення.

2.3. Відмінності у синтаксисі комп'ютерної документації

Аналіз інструкцій показав, що вони характеризуються простим синтаксисом і складними іменниковими фразами з очевидним переважанням наказового способу. Через наказовий спосіб автори інструкцій зазвичай пояснюють, наказують або застерігають користувачів певного продукту. Від цільової аудиторії або читачів вимагають здійснити або виконати певні дії чи завдання. В інструкціях з використання певного продукту суб'єкти наказових речень завжди розуміються як «ви» (займенник другої особи множини), щоб узагальнити інструкцію. Автор прагне до точності та ясності, щоб читач міг успішно користуватися продуктом. Нижче наведено приклади наказових речень декількох форм.

1. Наказові речення з імпліцитними підметами.

Вони мають позначені теми, оскільки містять узагальнені та об'єктивні твердження. Автор акцентує увагу не на користувачеві, а на діях, яких очікують від нього – він вказує, що користувач повинен зробити, щоб користуватися приладдям. Прикладами таких імперативів є:

Easily upload, edit, format and download. – Легко завантажуйте, редагуйте, форматуйте та завантажуйте.

Keep PDF formatting 100% intact. – Зберігайте форматування PDF на 100% недоторканим.

Add an electronic signature for free. – Додайте електронний підпис безкоштовно.

Українською англійські наказові речення з імпліцитними підметами перекладаються майже дослівно, формами наказового способу без використання іменників або займенників в якості підмету.

2. Заперечне наказове речення.

Це ще одна форма наказового способу, яка використовується в інструкціях з правил користування Інтернет-ресурсами. У цьому типі речень користувача попереджають або застерігають від виконання певної дії. Це дії, які можуть мати негативний вплив, якщо їх виконати. Наприклад, на сайті Майкрософту представлений перелік того, що не можна робити під час користування послугами сайту:

Don't:

Divert or change a thread for your own purposes; just start a new thread with the subject you want to discuss.

Post questions that are the same or similar to questions you have already posted. When someone has an answer or a reply, that person will respond to you.

Threaten, stalk, insult, victimize or intimidate anyone or any group of people for any reason; including on the basis of age, gender, disability, ethnicity, nationality, physical appearance, sexual orientation, immigration status, language, political affiliation, race or religion.

Не робіть цього:

Перенаправляти або змінювати тему для власних цілей; просто створіть нову тему з темою, яку ви хочете обговорити.

Публікуйте питання, які збігаються або подібні до питань, які ви вже публікували. Коли хтось має відповідь або репліку, ця людина відповість вам.

Погрожувати, переслідувати, ображати або залякувати будь-кого або будь-яку групу людей з будь-якої причини, в тому числі на підставі віку,

статі, інвалідності, етнічної приналежності, національності, зовнішності, сексуальної орієнтації, імміграційного статусу, мови, політичної приналежності, раси або релігії.

Усі приклади заперечних наказових речень застерігають користувача від певних помилок. Виконання таких заборонених дій призведе до негативного результату, і тому під час перекладу зберігається максимальна відповідність оригіналу без зайвих додавань та коментарів.

3. Наказові речення з підметом.

Займенник другої особи «ви» є єдиним підметом наказового способу, який використовується в текстах такого типу, наприклад:

All you need is an internet connection. – Все, що вам потрібно – це підключення до Інтернету.

Whether you're selling products or buying something, you need the right agreement. – Незалежно від того, продаєте ви товари чи купуєте, вам потрібен правильний договір.

Some people don't know that you can type directly on a PDF form, but it is possible. – Деякі люди не знають, що ви можете вводити текст безпосередньо на PDF-формі, але це можливо.

При перекладі з англійської на українську форми займенника *you* зберігаються майже без змін. З іншого боку, для текстів інструкцій програмного забезпечення характерним є поєднання займенників «ми» та «ви», нібито запрошуючи користувачів приєднатися до групи себе подібних, коли «ви» стають одними з «ми». Наприклад:

We don't store your information or keep your data on file. So you can rest easy knowing your personal documents and privacy are protected.

Get free access to our full suite of features! Edit, erase and add text with ease. Embed images and share with your electronic signature.

«Ви» в підметовій позиції стосується користувача або користувачів інструменту. Дії не є обов'язковими, як у попередніх імперативних формах.

4. Вживання умовних речень та речень часу.

Це дослідження показало, що умовні речення «якщо» використовуються в інструкціях, щоб запропонувати користувачеві, насамперед, ситуацію або обставину, яка виправдовує виконання певної дії. Автор припускає, що користувач діятиме лише на основі обставини, зазначеної в початковому реченні. Приклади з текстів:

If you need to convert, modify or create PDF files, you need to use PDFSimpli which is the top PDF creator. – Якщо вам потрібно конвертувати, змінювати або створювати PDF-файли, вам слід скористатися PDFSimpli – найкращою програмою для створення PDF-файлів.

Також умовному реченню може передувати риторичне запитання з наміром привернути увагу читачів і попередити запитання, які можуть виникнути у користувачів:

Do you need to create a PDF from a PNG? If so, you may be scratching your head. – Вам потрібно створити PDF з PNG? Якщо так, то ви, мабуть, не знаєте, що робити.

Також важливим є використання підрядних речень часу, функція та значення яких співпадає з правилами використання умовних підрядних речень:

When you're ready to ask your own question, reply to someone else's, or start a discussion, you'll need to sign-in to Microsoft Community. – Коли ви будете готові поставити власне запитання, відповісти на чуже або розпочати дискусію, вам потрібно буде увійти до спільноти Microsoft.

As soon as someone replies to your question, we'll let you know via email. – Щойно хтось відповість на ваше запитання, ми повідомимо вас про це електронною поштою.

5. Складні іменникові фрази.

Обов'язкові елементи речення зазвичай складаються з одного з чотирьох основних класів слів, а саме: іменника, дієслова, прикметника та прислівника. Група, що функціонує як елемент речення, зазвичай складається з одного з цих слів як головної частини та модифікаторів. Іменникова група

може складатися з іменника, займенника або еквівалента іменника в ролі головної частини, з модифікаторами, що стоять перед нею або після неї, або без них. Іменникові групи, що зустрічаються в інструкціях з використання програмного забезпечення, здебільшого складаються з двох або більше премодифікаторів, хоча є й такі, що складаються з одного премодифікатора. Премодифікатори виконують функцію атрибутів головної частини іменника, чітко визначаючи її. Проведений аналіз показує, що головні та другорядні заголовки інструкцій представлені виділеними шрифтами без предикатів, що стоять після них. Прикладом можуть слугувати наступні п'ять фраз:

Turbo picture sound *button*

Automatic voltage *regulator*

Connecting of external equipment

Troubleshooting *check-list.*

Іменники, виділені курсивом у кожній з чотирьох фраз, є головними словами іменникової фрази, з яких починається переклад. Перша та друга фрази складаються з головного іменника, на переклад якого впливають іменники, що стоять перед ним. Третя фраза складається з іменника, на який впливає прийменникове словосполученням «зовнішнього обладнання», тоді як четверта фраза складається з головного слова, попередньо модифікованого прикметником. Ці бездієслівні конструкції використовуються в інструкціях для представлення основних заголовків і підзаголовків інструкцій. Їх виділення жирним шрифтом має метою привернути увагу та зробити акцент на інформації. Іменникові фрази в текстах інструкцій, особливо наказові речення, здебільшого зустрічаються в позиції підмета та доповнення. Це пов'язано з тим, що дії, описані дієсловами наказового способу, завжди спрямовані на об'єкт, наприклад

Press the menu button to select the menu station.

Change the setting of an item in the sub or pull down menu.

Select a desired programme with the button or number button.

Підмети всіх п'яти речень умовні. Іменникові словосполучення, виділені курсивом, є об'єктами дієслів наказового способу, якими починаються речення. Іменникові групи, що стоять одразу після них, є прямими додатками, а ті, що стоять після нього, – непрямыми додатками, що функціонують як доповнення до додатка. Вживання прямих додатків в інструкціях з програмного забезпечення вказує на взаємозв'язок різних частин або подій, які призводять до успішного функціонування програми або приладу. Непрямі додатки зазвичай функціонують як доповнення до прямих.

Загалом можна зробити висновок, що лінгвістичні особливості текстів інструкцій є лексично та синтаксично простими. За винятком технічних назв, які здебільшого є аббревіатурами, лексика є простою, монореферентною, стислою та однозначною, оскільки метою автора є подання точної інформації. Синтаксично тексти характеризуються елементарними поверхневими структурами та дуже простим синтаксисом. Більшість речень побудовані в наказовому способі, оскільки автор дає вказівки у формі команд, порад чи застережень щодо використання продукту. Є багато бездієслівних конструкцій, які здебільшого є іменниковими фразами. Загальні інструкції, як правило, представлені в різних формах наказового способу та пасивного стану. Використання монореферентних лексичних одиниць допомагає надати інструкціям точності, лаконічності та об'єктивності. Деякі граматичні категорії, такі як пасивний стан і модальні дієслова, не становлять особливих складнощів під час перекладу і передаються аналоговими конструкціями, або еквівалентом.

ВИСНОВКИ

Проблема складнощів перекладу текстів комп'ютерної документації набула особливої актуальності в останні роки у зв'язку зі значним зростанням обсягу спеціалізованих текстів, що підлягають перекладу. В умовах інтеграції України до ЄС потік документів, що підлягають двомовному англо-українському перекладу (наукові статті для публікації у виданнях, що входять до світових наукометричних баз даних, патенти, державні стандарти, технічна документація на побутову, офісну та промислову техніку тощо), став величезним. Професійним перекладачам доводиться виконувати великі обсяги роботи в найкоротші терміни.

Спеціальні тексти є обов'язковими елементами дискурсу спеціалістів певних шарів науки та різних професійних дискурсів. Такі тексти призначені для доволі вузького кола людей, які безпосередньо розуміються в тих шарах, тобто є спеціалістами певної галузі знань. Й саме спеціаліст є **реципієнтом** спеціальних текстів. Так само спеціаліст є й **джерелом**. Але на відміну від дескриптивних та креативних текстів, спеціальні тексти позбавлені авторської індивідуальності у сенсі мовленнєвого оформлення. Завдання таких текстів є передача спеціальної інформації.

Перекладач, працюючи з такими видами текстів, має використовувати засоби інформативного перекладу, основним принципом якого є передача по-перше саме змісту, тобто повідомлення автора, а не зберігання стилістичних форм. Хоча, авжеж, текст має бути лаконічним й граматично адекватним, тому використання стилістичних трансформацій не є виключним. Основною функцією цього перекладу є саме надання інформації, вони не націлені на художньо-естетичний вплив. Й саме тому це підходить більше всього для перекладу спеціальних текстів, бо їх задачі співпадають: основна мета спеціальних текстів це передача інформації від спеціаліста спеціалістові вузьких галузей науки.

Хоча ця проблема набула актуальності лише в останні роки, проте ряд науковців в Україні були серед перших, хто зайнявся проблемами перекладу фахових текстів і зробили свій вагомий внесок у їх розв'язання. Більшість дослідників в основному зосереджені на лексичних (зокрема, термінологічних) труднощах, але граматичні аспекти також були описані та вивчені видатними філологами України, підкресливши такі особливості англійських спеціалізованих текстів: 1) дуже довгі та складні речення, що включають велику кількість сурядних та підрядних речень; 2) багатокомпонентні атрибутивні словосполучення; 3) атрибути, утворені шляхом поєднання цілих синтаксичних груп; 4) специфічні синтаксичні конструкції, причетні та інфінітивні конструкції, пасивні конструкції; 5) пропуск деяких функціональних слів (артиклів, допоміжних дієслів), зокрема в таблицях, схемах, специфікаціях.

Щодо текстів комп'ютерної документації, вони мають свої відмінності, наприклад, вирізняються простою лексикою, стислою та однозначною, оскільки метою автора є подання точної інформації; дуже простим синтаксисом, де більшість речень побудовані в наказовому способі, оскільки автор дає вказівки у формі команд, порад чи застережень щодо використання продукту; деякі граматичні категорії, такі як пасивний стан і модальні дієслова, не становлять особливих складнощів під час перекладу і передаються аналоговими конструкціями, або еквівалентом.

Основне дослідження проводилося на матеріалі інструктивних текстів щодо роботи з програмним забезпеченням з офіційних сайтів таких фірм, як Microsoft, Google, Adobe, Schema. Було проаналізовано такі мовні трансформації (як такі, що найчастіше трапляються в інструктивних текстах), як терміни, аббревіатури та скорочення, інфінітив, пасивний стан, модальні дієслова, наказовий спосіб та іменникові фрази. Дослідження виявило основні способи перекладу відібраних мовних категорій і стало підґрунтям для збору статистичних даних про частотність вживання тих чи інших трансформацій.

Результати дослідження такі:

1. Серед спільних семантичних ознак було виокремлено шість семантичних груп у межах комп'ютерних термінів: лексичні одиниці на позначення типів комп'ютерів та комп'ютерних компонентів; лексичні одиниці на позначення типів комп'ютерної мови; лексичні одиниці на позначення типів комп'ютерної мови, символів і знаків; лексичні одиниці на позначення програмного забезпечення; лексичні одиниці на позначення роботи з комп'ютером, пов'язаної з діями та командами; лексичні одиниці на позначення користувачів комп'ютерів та програмістів; лексичні одиниці, пов'язані з Інтернетом.

Кількісний аналіз комп'ютерних термінів показав, що найбільшою з цих шести груп є семантична група, що складається з лексичних одиниць на позначення роботи на комп'ютері, пов'язаної з діями та командами. Найменшою за кількістю є семантична група, що позначає користувачів та програмістів.

Структурний аналіз комп'ютерних термінів показує, що афіксація, лексико-семантична транспозиція та основоскладання є високопродуктивними способами словотворення. Найменш продуктивними способами словотворення виявилися реверсія, блендінг та конверсія.

2. Аббревіатури та скорочення перекладалися запозиченням іноземного скорочення, наближеним перекладом, функціональною заміною, вилученням, перекладом аббревіатури повним словом-еквівалентом і калькуванням. Запозичення іншомовного скорочення – основний вид трансформацій і становить у відсотковому співвідношенні 39%.

3. Модальні дієслова перекладаються еквівалентом, перекладом із заміною частини мови та опущенням, при цьому підбір еквівалента – найчастіша трансформація, яка становить 53% виявлених випадків.

4. Трансформації, використані під час перекладу інфінітива: заміна форми слова, заміна частини мовлення, вилучення та еквівалент як

найрозповсюдніша трансформація, що становить 72% від усіх виявлених трансформацій.

5. Пасивний стан у більшості випадків перекладався способом функціональної заміни, що становило 61% випадків, а також заміною частини мовлення, заміною члена речення та вилученням.

Своєю чергою аббревіатури часто залишаються неперекладеними, в латинському написанні. По-перше, це пов'язано із загальною тенденцією рясного запозичення іноземних слів, які дуже активно переходять у повсякденне мовлення практично відразу, щойно з'являються. По-друге, не завжди обґрунтовано розшифровувати аббревіатури, тому що здебільшого технічні терміни та аббревіатури використовуються програмістами, які у своїй роботі мають справу переважно з англійською мовою, тому не завжди доцільно перекладати або створювати нові аббревіатури.

Щодо інфінітива, то він може перекладатися різними способами, найчастішим з яких є еквівалентна заміна на український інфінітив. Це найпростіша трансформація і, якщо вона не перевантажує речення додаванням лексичних одиниць або навіть сприяє деякій компресії речення, то має сенс не ускладнювати переклад і використовувати еквівалент.

Виходячи з когнітивного та прагматичного підходів до перекладу технічних текстів, а також методу контент-аналізу, можна запропонувати наступний алгоритм при перекладі текстів комп'ютерної документації.

Перший етап вступний: аналіз аудиторії – аналіз мети – врахування стилю і тону.

Другий етап – генерування ідей і чернетковий варіант.

Третій етап – редагування: структурування абзаців, забезпечення внутрішньоабзацної зв'язності, перевірка відповідності термінів.

Четвертий етап – вичитування та рецензування: перегляд змісту та організації, перевірка граматичної точності, стилістичне редагування.

Варто погодитися з тим, що умовою правильного перекладу, тобто вибору потрібного слова або конструкції з числа тих, які існують у мові

перекладу в різних значеннях, є правильне розуміння того, про що в контексті йдеться, тобто знання явищ дійсності та їх тлумачення. Перекладачу-неспіціалісту може допомогти його філологічна освіта, знання асоціативних зв'язків термінологічних морфем, афіксальні особливості термінів. У будь-якому випадку через різке збільшення попиту на переклад його якість вимагає особливої професійності цього виду діяльності.

SUMMARY

The relevance of the research topic is stipulated by the need to develop approaches and methods of translation of technical documents, namely those related to the computer industry, which are an integral part of professional communication, a source of scientific and technical information, the basis for standardisation of terminological units and the formation of terminology systems, including Ukrainian ones. There is an urgent need for high-quality translations of such documents to ensure not only communication among specialists in a particular field, i.e. horizontal knowledge transfer, but also communication between professionals and non-professionals, i.e. vertical knowledge transfer. Modern translation studies are becoming more and more pragmatic trying to meet the demands of society and modern realities, which are getting more detailed, complex, and supplemented, correlating with the latest global information processes. The latter requires a clear and unambiguous verbal presentation for better communication.

When it comes to computer documentation, when analysing and translating it, one should not pay attention only to lexical, grammatical and terminological features, but also to understanding the environment in which technical documents are created, as well as the factors and constraints that affect them. The reason for this is that these same factors and limitations also affect the translation of these texts.

The purpose of the study is to highlight the peculiarities of computer documents and to determine the methods, techniques and ways of translating this subtype of informative text. To achieve this goal, the following tasks need to be solved:

- to consider the general characteristics of technical documentation;
- to reveal the linguistic and stylistic factors of technical documentation texts;
- to reveal the role of informative translation in modern linguistics;

- to analyse the main features of computer documents in terms of lexical, grammatical and syntactic differences;
- to identify the fundamental difficulties in translating computer documents, taking into account the specifics of such texts and professional communication.

The material for the study includes instructional texts on working with software from the official websites of such companies as Microsoft, Google, Schema and Adobe, as well as dictionary research. The following language transformations were analysed (as they are most commonly used in instructional texts): terms, abbreviations and acronyms, infinitives, passive voice, modal verbs, imperative mood and noun phrases. The study identified the main ways of translating the selected language categories and provided the basis for collecting statistical data on the frequency of using certain transformations.

The results of the study are as follows:

1. Among the common semantic features, six semantic groups within computer terms were identified: lexical items denoting types of computers and computer components; lexical items denoting types of computer language; lexical items denoting types of computer language, symbols and signs; lexical items denoting software; lexical items denoting computer work related to actions and commands; lexical items denoting computer users and programmers; lexical items related to the Internet.

The quantitative analysis of computer terms has shown that the largest of these six groups is the semantic one consisting of lexical items denoting computer work related to actions and commands. The smallest is the semantic group denoting users and programmers.

The structural analysis of computer terms shows that affixation, lexical-semantic transposition and compounding are highly productive ways of word formation. Reversal, blending and conversion were found to be the least productive ways of word formation.

2. Acronyms and abbreviations are translated by borrowing a foreign abbreviation, approximate translation, functional substitution, deletion, translation

of an abbreviation by a full word equivalent and calquing. Borrowing a foreign abbreviation is the main type of transformation and accounts for 39%.

3. Modal verbs are translated by equivalence, part-of-speech substitution, and omission, with equivalence being the most frequent transformation, accounting for 53% of the cases identified.

4. The transformations used in the translation of the infinitive are: word-form substitution, part-of-speech substitution, omission and equivalent as the most common transformation, accounting for 72% of all identified transformations.

5. The passive voice was translated by functional substitution in most cases (61% of cases), as well as by a part-of-speech substitution, a part-of-sentence substitution and omission.

In their turn, abbreviations often remain untranslated in their Latin spelling. Firstly, this is due to the general tendency to borrow foreign words abundantly; secondly, it can be explained by the unreasonableness of deciphering the abbreviation into Ukrainian, as most technical terms and abbreviations are used by programmers who work primarily in English, so it is not always appropriate to translate or create new abbreviations.

As for the infinitive, it can be translated in various ways, the most common of which is to replace it with the equivalent Ukrainian infinitive. This is the simplest transformation and, if it does not overload the sentence by adding lexical items or even contributing to some compression of the sentence, it makes sense not to complicate the translation and use the equivalent.

It should be agreed that a prerequisite for correct translation, i.e. for choosing the right word or construction from among those that exist in the target language in different meanings, is a correct understanding of what is being said in the context, i.e. knowledge of the phenomena of reality and their interpretation. A non-specialist translator may be helped by his or her philological education, knowledge of the associative relations of terminological morphemes, and the affixal features of terms. In any case, due to the sharp increase in demand for translation, its quality requires special professionalism in this type of activity.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. Терміни-аббревіатури як перекладознавча проблема // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2022. № 56. С. 236–239.
2. Андрусак І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2019. 20 с.
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: учеб. [для ин-тов и фак. иностр. яз.]. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Высшая школа, 1986. 295 с.
4. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : КомКнига, 2007. 206 с.
5. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
6. Гайденко Ю., Сергеева О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові // Закарпатські філологічні студії. 2022. Т. 1. № 24. С. 78–82.
7. Гринев С. В. Введение в терминологическую лексикографию. М. : Наука, 1986. 312 с.
8. Девіцька А.І., Курах Н.П., Сідун Л.Ю. Конспект лекцій до дисципліни «Теорія та практика перекладу» для здобувачів вищої освіти першого рівня усіх спеціальностей (денна та заочна форми навчання). Ужгород: електронне видання, 2022. 36 с.
9. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення : Семантичні та соціолінгвістичні аспекти : монографія. К. : КМ Academia, 2000. 218 с.
10. Єнікеєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 303 с.

11. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручник. К. : Періодика, 2004. 124 с.
12. Карабан В. В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 557 с.
13. Квитко И. С. Термин в научном документе . Львов : Вища школа, 1976. 140 с.
14. Кізіль М. А. Семантичні аспекти міграції одиниць метатерміносистеми сфери комп'ютерних технологій англійської мови // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2015. № 15. Т. 2. С. 54–56.
15. Клименко Н. Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К. : Ун-т ім. Т. Шевченка, 1998. 182 с.
16. Коптілов В. Теорія та практика перекладу: навч. посібник. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
17. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. К. : ВЦ «Академія», 2006. 424 с.
18. Ляшук А. М. Семантична структура термінів української та англійської мов : дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». К., 2007. 188 с.
19. Полюжин М. М. Функціональні і когнітивні аспекти англійського словотворення : монографія. Ужгород : Закарпаття, 1999. 240 с.
20. Помігуєва Л. П. Сміслові зв'язки між компонентами англійських термінологічних словосполучень // Філологічні трактати. 2010. Т. 2. № 3. С. 87–93.
21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин» : електрон. версія. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.09.2024).

22. Прикладне термінознавство : навчальний посібник : Частина 1 / за ред. В. В. Дубічинського та Л. А. Васенко. Харків : НТУ «ХП», 2003. 145 с.
23. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология // Вопросы терминологии. 1961. С. 46–54.
24. Сизонов Д. Ю. Термін у системі та поза нею: особливості функціонування медичної термінології в мас-медіа // Актуальні проблеми слов'янської філології. 2011. Вип. XXIV. Ч. 1. С. 393–400.
25. Словотвір : електрон. версія. URL : <https://web.archive.org/web/20211027182801/https://slovotvir.org.ua/words/faq> (дата звернення: 14.09.2024).
26. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. М. : Наука, 1988. 215 с.
27. Шелов С. Д. Теория терминоведения и терминологическая лексикография: соотношение в терминологической базе знаний // Scripta linguisticae applicatae. Проблемы прикладной лингвистики : сб. статей / под. ред. Н. В. Васильева. М. : Азбуковник, 2004. Вып. 2. С. 20–42.
28. Шишко А. Сучасні питання та загальні особливості науково-технічного перекладу в сучасних умовах глобалізації // International Science Journal of Education & Linguistics. 2024. Vol. 3. No. 2. P. 126–133.
29. Bogachyk M., Bihunov D. The Structural-Semantic Features of Computer Terms in English // Cognitive Studies / Études cognitives. 2020. No. 20. P. 1–15.
30. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge : University Press, 2001. 282 p.
31. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam : John Benjamins, 1998. 321 p.
32. Dobrin D. N. What's Technical about Technical Writing? // New Essays in Technical and Scientific Communication / ed. by P. Anderson, J. Brockman, C. Miller. N. Y. : Routledge, 1983. P. 227–250.

33. Dubuc R. Terminology: A Practical Approach. Canada : Linguattech, 1997. 196 p.
34. Dychka N. I., Gural O. I. Linguistic Features of Writing Technical Documents in English // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 1. Ч. 2. С. 85–88.
35. Fedorenko N. Scientific Discourse as Modern Linguistics Inquiry Subject // European Researcher. 2011. № 4 (6). P. 435–438.
36. Gaivenis K. Lietuvių Terminologija: Teorijos ir Tvarkybos Metmenys. Vilnius : Lietuvių kalbos institutas, 2002. 145 p.
37. Halliday M. On the Grammar of Scientific English // The Language of Science. London & New York : Continuum, 2004. Vol. 5. P. 181–198.
38. Herring S. C. Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Behavior // Designing for Virtual Communities in the Service of Learning / S. A. Barab, R. Kling, & J. H. Gray. N. Y. : Cambridge University Press, 2004. P. 338–376.
39. Jaleniauskienė E., Cicelytė V. Insight into the Latest Computer and Internet Terminology // Studies about Languages. 2011. No. 19. P. 120–127.
40. Markel M. Technical Communication. 6th edition. Boston & N. Y. : Bedford/St. Martin's, 2003. 764 p.
41. Munday J., Zhang M. Introduction // Discourse Analysis in Translation Studies / ed. by J. Munday, M. Zhang. Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2017. P. 1–10.
42. Nord Ch. Textanalyse und Übersetzen [Text Analysis and Translating]. Tübingen : Julius Groos Verlag, 1995. 140 p.
43. Nord Ch. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis. Amsterdam – New York, NY : Rodopi, 1991. 250 p.
44. Pearson J. Terms in Context. N. Y. : John Benjamin's Publishing Company, 1998. 246 p.

45. Popelková I. Didaktika prekladu Právo – Ekonomika – Bankovníctvo // FORLANG [e-source] : cudzie jazyky v akademickom prostredí : periodický zborník vedeckých príspevkov a odborných článkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, 22.-23. júna 2017, Košice / ed. E. Kaščáková, H. Kožaríková. Košice : Technická univerzita v Košiciach, 2017. P. 413–417.

46. Sager J. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 1990. 266 p.

47. Senkbeil K., Hoppe N. The Sickness Stands at Your Shoulder ...: Embodiment and Cognitive Metaphor in Hornbachers Wasted: A Memoir of Anorexia and Bulimia // Language and Literature. 2016. Vol. 25 (1). P. 3–17.

48. Van Laan K., Julian C. The Complete Idiot's Guide to Technical Writing. Indianapolis, USA : Alpha Books, 2001. 352 p.

49. White F. D. Communicating Technology : Dynamic Processes and Models for Writers. N. Y. : Harper Collins College Publishers, 1996. 579 p.

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

50. Cambridge Dictionary : електрон. версія. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (дата звернення: 19.04.2024).

51. Dictionary of IT (Information Technology) / ed. by Connet : електрон. версія. URL : <http://www.consp.com/it-informationtechnology-terminology-dictionary> (дата звернення: 19.04.2024).

52. Longman Dictionary of Contemporary English: The Living Dictionary / ed. by S. Bullon. L. : Pearson Education Limited, 2015. 1968 p.

53. Oxford English Dictionary : електрон. версія. URL : <https://www.oed.com/> (дата звернення: 19.04.2024).

54. Rigdon J. C. Dictionary of Computer and Internet Terms. Vol. 1. Cartersville, GA : Eastern Digital Resources, 2016. 1471 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

55. Adobe Acrobat: електрон. версія. URL : <https://pdfaid.com/en/>
(дата звернення: 19.04.2024).

56. Google : електрон. версія. URL : <https://google.com/> (дата
звернення: 19.04.2024).

57. Microsoft : електрон. версія. URL : <https://microsoft.com/> (дата
звернення: 19.04.2024).

58. Schema : електрон. версія. URL : <https://schema.org/> (дата
звернення: 19.04.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Лексичні групи комп'ютерних термінів

1) лексичні одиниці на позначення типів комп'ютерів та комп'ютерних компонентів: port, system unit, hardware, multi-user, disk controller, technomedia, technotyre, technoklutz, subnotebook, minicomputer, miniport, minitower, macrocell, macroprocessor, macroassembler, supercomputer, superfloppy, printer, computer, scanner, processing, processor, cursor, cluster, connector, controllers, jumper, modem, plotter, router, scheduler, supersampling, laptop, keyboard, clipboard, webcam, motherboard, hardwired, chipset, cartridge, desktop, gamepad, notepad, LCD – Liquid Crystal Display, RAM – Random Access Memory, ACPI – Advanced Configuration and Power Interface, CD-ROM – Compact Disk Record Only Memory, CD-RW – Compact Disk Rewritable, CD-R – Compact Disk Recordable, CMOS – Complementary Metal-Oxide Semiconductor, DAO – Disk at Once, DSP – Digital System Processor, DIP – Dual In-Line Package, DVD – Digital Video Disk, PC – Personal Computer, FDD – Floppy Disk Drive, CLS – Clear Screen, HDD – Hard Disk Drive, ISA – Industry Standard Architecture, PCMCIA – Personal Computer Memory Card International Association, SCSI – Small Computer System Interface, SSI – Server Side Include, SSL – Secure Socket Layer, TWAIN – Technology Without Any Interesting Name, bus, button, cable, card, chip, device, memory, mouse, screen, server, slot, socket, tower, sound blaster, etc.;

2) лексичні одиниці, що позначають типи комп'ютерної мови, символи та знаки: shareware, interlace, subclass, superclass, subroutine, kerning, spacing, avatar, folder, raster, outliner, half-word, four-digit, two-spot, background, spreadsheet, keyword, hotlist, full-duplex, hotdot, database, bitmap, backdoor, password, readme, shortcut, startup, taskbar, toolbar, filename, digital to analog, dual in line, twiddle, break-in, BASIC – Beginner's All-purpose Symbolic Instruction Code, CGI – Common Gateway Interface, CMYK – Cyan Magenta

Yellow Black, CIL – Common Intermediate Language, CLR – Common Language Runtime, CLS – Common Language Specification, COH – Common Object Model, CSS – Cascading Style Sheets, HTML – Hyper Text Markup Language, MFLOPS – Million Floating Point Operations Per Second, LINQ – Language Integrated Query, PERL – Practical Extraction and Report Language, SQL – Structured Query Language, UML – Unified Modeling Language, VRML – Virtual Reality Modeling Language, XHTML – Extensible Hypertext Markup Language, XML – Extensible Markup Language, XSL – Extensible Stylesheet Language, XPath – Extensible Markup Language Path Language, constant, cookies, directory, file, icon, language, location, mode, options, paragraph, performance, picture, properties, Python, recycle bin, root, string, subject, task, template, time, traffic, view, managed code, zip-code, etc.;

3) лексичні одиниці на позначення комп'ютерного програмного забезпечення: antivirus, software, Microsoft Excel, browser, subdirectory, submenu, interface, multimedia, hypertext, hypermedia, deluxe, webware, router, boofer, mailware, bookware, postcardware, wrapper, formatter, adapter, assembler, codec, complier, configuration, constructor, customize, driver, editor, explorer, linker, paser, player, server, session, settings, spyware, trialware, encoder, destructor, workstation, flatworm, imagesetter, newsreader, platesetter, hardcoded, firewall, framework, traceroute, plug-in, database, demo, DIVOL – Digital-to-Voice Translator, ASCII – American Standard Code for Information Interchange, BCL – Base Class Library, BBS – Bulletin Board System, BIOS – Basic Input Output System, DAE – Digital Audio Extraction, DLL – Dynamic Link Library, DMA – Direct Memory Access, DOM – Document Object Module, DOS – Disk Operating System, DPMS – Display Power Management System, DTD – Document Type Definition, DTP – Desktop Publishing, EDO – Extended Data Out, GUI – Graphic User Interface, HSB – Hue Saturation Brightness, HTTP – Hyper Text Transfer Protocol, IDE – Imbedded Drive Electronics, JDK – Java Development Kit, JPEG – Joint Photographic Experts Group, MPEQ – Motion Pictures Experts Group, MSDN – Microsoft Developer Network, ODBC – Open

Database Connectivity, OEM – Original Equipment Manufacturer, PGR – Pretty Good Privacy, RSS – Really Simple Syndication, SIMM – Single In-line Memory Module, SMART – Self-Monitoring Analysis and Reporting Technology, SOA – Service-Oriented Architecture, SOHO – Small Office Home Office, SPD – Serial Presence Detect, SVGA – Super Video Graphic Adapter, UTF – Unicode Transformation Format, VBA – Visual Basic for Application, advanced, argument, array, construction, field, flash, folder, layer, manual, method, program, sample, script, shell, system, tools, utilizes, version, wave, abstract class, actual argument, advanced option, Alpha-channel, control panel, data type, general options, link editor, general protection fault, lost clusters, machine code, Microsoft Visual Studio, source code, web service, etc.;

4) лексичні одиниці, що позначають роботу з комп'ютером, пов'язану з діями та командами: programming, handshaking, disabled, delete, hung, grovel, non-blocking, reformat, reuse, unbalance, reboot, redirection, underflow, overrun, multi-access, multiclick, deactivate, decode, delink, deregulate, undo, delist, technostrike, default, disconnect, display, multithreaded, overload, overview, refresh, remove, repair, request, restart, retail, subscribe, hackish, hackishness, crockish, crockhood, hacking, conversation, queryable, formatting, computation, application, emulation, encryption, flooding, authorize, symbolize, computerize, automate, globalize, hackerish, authentication, authorization, hastening, minimize, protection, phishing, purge, ranking, scrolling, reassignment, refactoring, deauthorize, overlocking, defragmentation, cyberhacking, multinetting, two-input, store-and-forward, point-and-click, drag-and-drop, rollover, craftsmanship, user-friendly, handshake, bottleneck, download, online, offline, downshift, update, upgrade, backup, charset, plugin, setup, troubleshooting, webdesign, web-programming, ready-to-use, clear-to send, downloading, flooding, tabulation, address, double clicking, advection, anticipation, slacktivism, process, backpack, freeze, bomb, hang, mailbomb, sleep, email, blog, spam, chip, audioblog, TELEX – Teletypewrite Exchange, CMS – Content Management Solution, FM – Frequency Modulation, FTP – File Transfer Protocol, IRQ –

Interrupt Request, OCR – Optical Character Recognition, SEO – Search Engine Optimization, TAO – Track at Once, abort, acceleration, accept, action, add, adjust, arrange, back, boot, break, bug, cancel, change, chat, check, clear, click, command, compression, continue, convert, copy, correct, default, direct, enumeration, enter, error, exception, exchange, fail, find, flame, format, free, game, go, help, hit, ignore, incorrect, input, insert, install, join, keep, level, link, load, lock, mail, minimize, move, open, paste, play, print, prompt, protection, quick, receive, record, registration, remove, repair, run, save, scan, search, security, select, send, set, show, skip, sound, speed, spelling, start, stretch, support, swap, test, transform, tweak, type, zoom, code review, command prompt, garbage collection, run time, shut down, etc.;

5) лексичні одиниці на позначення користувачів та програмістів: computerman, user, programmer, application developer, program analyst, system administrator, cybercrook, cyberthief, cyberboteur, cyberchondriac, cyberaddict, cyberjunkie, cybercitizen, cybernerd, cybersurfer, technotycoon, hacker, caller, gamer, moderator, lamer, screenager, hacktivist, hackman, netizen, etc.;

б) лексичні одиниці, які пов'язані з Інтернетом: engine, spider, dot com, Internet, spam, search, hyperlink, e-book, unfriend, paywall, cybernetics, cybersavy, cyberinequality, cybercrime, sybersecurity, technostress, e-cash, e-money, e-cabinet, e-surfer, e-scam, e-government, e-shopping, e-retail, technofear, subdomain, subnet, e-wallet, e-commerce, e-banking, hyperlink, cyberspace, cyberlife, cyberchat, cybermarket, cyberlove, hyperspace, hyperactive, microblog, cybersurf, cybercommuter, cyberprofiler, e-trading, e-sales, e-business, e-mail, smiley, Internetise, register, login, mirror, site, barfmail, snail-mail, bookmark, website, webpage, paywall, netdead, newsgroup, network, weblog, webring, netiquette, webisode, webiography, datastamp, ASP – Active Server Page, ARPANET – Advanced Research Project Agency Network, VR – Virtual Reality, WAN – Wide Area Network, IRC – Internet Relay Chat, GIS – Geographical Information System, ISDN – Integrated Services Digital Network, LAN – Local Area Network, RIP – Routing Internet Protocol, SMTP – Simple Mail Transfer

Protocol, URL – Uniform Resource Locators, WWW – World Wide Web, account, alias, application, attachment, favourite, host, message, mirror, news, policy, post, profile, protocol, rules, session, thread, user account, web site, etc.

Додаток Б
Тези доповіді на конференції

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024
Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів
15–19 квітня 2024 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2024

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(протокол № 10 від 04.06.2024 р.)*

Упорядник: *Ірина БОНДАРЕВИЧ*, канд. філос. наук, доцент

Редакційна колегія:

Вадим ШАЛОМЄЄВ, д-р техн. наук, професор, (відпов. ред.)
Олексій КУЗЬКІН, д-р техн. наук, професор;
Василь ГЛУШКО, канд. техн. наук, доцент;
Олександр КЛИМОВ, канд. техн. наук, доцент;
Микола АНТОНОВ, канд. техн. наук;
Віра САВЧЕНКО, канд. техн. наук, доцент;
Наталія ФУРМАНОВА, канд. техн. наук, доцент;
Микола КАСЬЯН, канд. техн. наук, доцент;
Владислав КОРОЛЬКОВ, канд. екон. наук, професор;
Микола ДЄДКОВ, канд. іст. наук, доцент;
Олена ВАСИЛЬЄВА, д-р екон. наук, професор;
Ірина ПУЩІНА, канд. пед. наук, доцент;
Юрій ФІЛЕЙ, канд. юр. наук, професор;
Таїсія ГАЙВОРОНСЬКА, канд. філос. наук, доцент;
Михайло БРИКОВ, д-р техн. наук, професор;
Наталія ВИСОЦЬКА, начальник патентно-інформаційного відділу;
Наталія САВЧУК, начальник редакційно-видавничого відділу;
Сніжана ВИЧУЖАНІНА, керівник відділу наукової роботи студентів;
Юлія ЧУШКІНА, провідний фахівець відділу наукової роботи студентів

Т39 **Тиждень науки-2024. Гуманітарний факультет.** Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 15–19 квітня 2024 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 380 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-459-8

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, що здійснюються викладачами і студентами Гуманітарного факультету Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК 001

ISBN 978-617-529-459-8

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2024

<i>Каширіна І. В.</i> ПАРАТЕКСТИ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ	72
<i>Приходько А. М., Корнієнко Л. В.</i> ЛІМЕРИК ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЖАНР АНГЛОМОВНОЇ КАРНАВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ	74
<i>Кузнецова І. В., Бондарєва А. І.</i> КОГНІТИВНА ПАРАДИГМА У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	76
<i>Кузнецова І. В., Гринькова Т. Ю.</i> АНГЛОМОВНІ МЕТАФОРІЧНІ ТЕРМІНИ.....	78
<i>Куц Е. О., Балабанов Р. І.</i> ГЕТЕРОГЕННИЙ ХАРАКТЕР АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ БОКСУ	81
<i>Хавкіна О. М., Білякова Г. Є.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕАЛІЙ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	82
<i>Хавкіна О. М., Холоста О. В.</i> КСЕНОФОБИЯ У ЛІНГВІСТИЦІ	83
<i>Лут К. А., Дорофєєва С. Є.</i> СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ.....	86
<i>Лут К. А., Бочарська А. П.</i> АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДАХ З ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ.....	88
<i>Костенко Г. М., Панасенко Д. К.</i> КОНТЕНТ-АНАЛІЗ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	90
<i>Костенко Г. М., Трубаров М. О.</i> СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	92
<i>Тарасенко К. В., Куряченко А. Д.</i> «ФОРМУЛЬНА» ПРИРОДА АНГЛОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ	94
<i>Підгорна А. Б., Стаценко М. А.</i> ЯПОНСЬКІ ТЕРМІНИ В ЛІТЕРАТУРІ З ЛІН-МЕНЕДЖМЕНТУ	96
<i>Леценко Г. А., Мезрелішвілі М. О.</i> АНГЛІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР: СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	98

глобалізації і полікультурності світу : збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції / ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. – 2021. – С. 98–100.

4. Guiraud P. Les mots étrangers [Text] / P. Guiraud. – P. : PUF, 1971. – 127 p.

5. Höfler M. Dictionnaire des anglicismes [Text] / Manfred Höfler. – Paris : Librairie Larousse, 1982. – 308 p.

6. Planchon C. Anglicismes dans la presse écrite : Le bilinguisme de milieu peut-il expliquer l'anglicisation? [Text] / Cécile Planchon // Journal of French Language Studies. – 2017. – V. 28, № 1. – P. 1–24.

УДК 81'42-047.37

Костенко Г. М.¹, Панасенко Д. К.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313м НУ «Запорізька політехніка»

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Мови мають властивість відображати все, що носії мови думають або знають про світ. Такі уявлення існують не лише у свідомості окремої людини, але й характерні для більших груп (сім'ї, нації, суспільства тощо) і формують те, що називається картиною світу. Мова і картина світу нерозривно пов'язані: картина світу може бути описана мовою, яка, в свою чергу, створює мовну картину світу залежно від культури і досвіду нації. Дослідники зацікавлені у вивченні лінгвокультурних кореляцій між схожими елементами в різних мовних картинах світу. Вивчення різних мовних картин світу сприяє дослідженню ментальності носіїв мови, але належне вивчення мовної картини світу та мовної свідомості вимагає, щоб вони були представлені у вигляді чогось відчутного та доступного для дослідження. Таку роль можуть відігравати асоціативні поля та тезауруси. Асоціативні поля належать до семантичних полів, які можна визначити як сукупності мовних одиниць (слів і словосполучень) зі спільним компонентом значення.

Польову теорію семантики (під якою розуміють вивчення слів зі схожим значенням) розробили В. Гумбольдт і Г. Остгофф. Семантичними полями вважають семантичні групи, які складаються з лексем і відношень між ними, таких як синонімія, антонімія, гіпонімія, меронімія тощо. Усі елементи поля (лексеми) пов'язані з його ядром. Ядро має передавати загальне значення поля, тому до ядра потрапляють лише лексеми з найпростішими смисловими компонентами, а смислові

компоненти ядра повинні бути присутніми в інших елементах поля. Чим далі елемент знаходиться від ядра поля, тим складнішими є його смислові компоненти. Елементи периферії поля зазвичай складаються з кількох простих значеннєвих компонентів і, таким чином, можуть бути пов'язані з сусідніми полями. Зв'язність між елементами може відрізнятися в межах поля і може бути виміряна за допомогою методів комп'ютерної лінгвістики. Ця методологія дозволяє зробити побудову семантичного поля автоматичною.

Корпус – це велика колекція анотованих і структурованих мовних даних, представлених в електронному вигляді та призначених для лінгвістичних досліджень. Кількість корпусних досліджень стрімко зростає завдяки лінгвістичній анотації всередині корпусів і великій кількості мовних даних, доступних для дослідницьких цілей. Крім того, корпуси можна легко створити для конкретної мети, що приваблює багатьох науковців. З розвитком корпусної лінгвістики та появою нових великих семантично анотованих корпусів повільно розвивалися й семантичні корпусні дослідження. А. Кілгаріфф, доводячи в одній зі своїх праць, що семантику слід вивчати за допомогою корпусів, стверджував, що значенню слова відповідає кластер текстів для цього слова [3].

Що стосується корпусного аналізу, то, можливо, краще говорити про його зв'язок з іншими дисциплінами, а саме: дискурс-аналізом, критичним дискурс-аналізом та дискурсологією. Наприклад, термін «керований корпусом» (corpus-driven) використовується в дискурс-аналізі для вивчення лексичних і синтаксичних особливостей текстів, а також для порівняння текстів двома різними мовами [1]. Корпусний аналіз був інтегрований у дискурсивний та критичний дискурс-аналіз для дослідження використання мови для конструювання ідентичності.

Існує дискусія щодо того, чи є контент-аналіз як метод дослідження кількісним або якісним. Якщо розглядати контент-аналіз як кількісний метод, то він вважається «одним із найпопулярніших методів кількісних досліджень, що швидко розвиваються» [4, с. 19]. Однак є ще один важливий момент, на який слід звернути увагу. Навіть якщо дослідникам дозволено використовувати певну структуру або точку зору для аналізу даних, це не означає, що «дослідник може передбачити всі категорії до того, як матеріал буде отримано та проаналізовано. Насправді, накладання таких обмежень на дані може зашкодити достовірності результатів» [2, с. 316].

Контент-аналіз також називають методом оцінки якості. У такому розумінні контент-аналіз використовується з якісними методами дослідження, зокрема як «метод систематичного опису значення якісного

матеріалу» [5, с. 1]. Зокрема, якісний контент-аналіз все частіше використовується для аналізу письмових матеріалів. За своєю популярністю якісний контент-аналіз є одним із численних дослідницьких методів, що використовуються для аналізу текстових даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Baker P. A Corpus-Driven Comparison of English and French Islamist Extremist Texts [Text] / P. Baker, R. Vessey // *International Journal of Corpus Linguistics*. – 2018. – №. 23(3). – P. 255–278.

2. Downe-Wamboldt B. Content analysis: Method, applications, and issues [Text] / B. Downe-Wamboldt // *Health Care for Women International*. – 1992. – №. 13(3). – P. 313–321.

3. Kilgarriff A. An Efficient Algorithm for Building a Distributional Thesaurus (and Other Sketch Engine Developments) [Text] / A. Kilgarriff, P. Rychly // *Proceedings of the 45th Annual Meeting of the ACL on Interactive Poster and Demonstration Sessions*. – Prague, 2007. – P. 41–44.

УДК 811.111*373.46:61

Костенко Г. М.¹, Трубарова М. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-313М НУ «Запорізька політехніка»

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Медицина, безумовно, є важливою частиною мовної картини світу. Медична термінологія – це мова, яка застосовується для точного опису людського тіла: його компонентів, процесів, умов, що на нього впливають, і процедур, що виконуються над ним. Це пласт лексичного фонду зі своїми специфічними особливостями. У кожній професійній підмові існує номенклатурна лексика, що співвідноситься з певними реаліями та об'єктами. Особливість словникового складу термінології полягає в тому, що її номени представлені в ній ширше, різноманітніше, ніж в інших лексичних підсистемах. Зазначається, що на сучасному етапі медичні терміни широко поширені в розмовній мові, літературній мові, у сфері охорони здоров'я, медичної діяльності, науки. Подальший розвиток медичної термінології потребує відповідного дослідження та впорядкування.